

Anja Kristin Bjartan

Sigrid Toresdatter - mellom fiksjon og historie

En analyse av kvinnerollen i Vera Henriksens historiske romantrilogi *Sølvhammeren* (1961), *Jærtegn* (1962) og *Helgenkongen* (1963).

Masteroppgave i Lektorutdanning i språkfag for trinn 8-13
Veileder: Frode Lerum Boasson

Mai 2022

Anja Kristin Bjartan

Sigrid Toresdatter - mellom fiksjon og historie

En analyse av kvinnerollen i Vera Henriksens historiske romantrilogi *Sølvhammeren* (1961), *Jærtegn* (1962) og *Helgenkongen* (1963).

Masteroppgave i Lektorutdanning i språkfag for trinn 8-13
Veileder: Frode Lerum Boasson
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

1.1 Innledning	2
1.2 Oppgavens struktur	3
1.3 Vera Henriksen: Biografi	3
1.4 Handlingsreferat	4
1.5 Mottagelse av trilogien	6
1.6 Henriksen i litteraturhistorien	8
1.7 Historisk roman	9
2. Kvinne - og kjønnsteori	13
2.2 Kvinnen som «den andre»	15
2.3 Vera Henriksen - en feminist?	18
3.1 Analyse	21
3.2 Sigrid som subjekt eller objekt i romanene	21
3.3 Hvordan fremstilles Sigrid som barn/ungdom?	22
3.4 Et likestilt ekteskap.....	26
3.5 Sigrids posisjon som moden kvinne i romanene	28
3.6 Konsekvenser av sorg og svik.....	31
3.7. Sigrid som kunstner.....	34
4.1 Avslutning.....	39
5. Litteratur:	43
6. Sammendrag.....	46
7. Masterarbeidets relevans for lektoryrket	47

Sigrid Toresdatter - mellom fiksjon og historie.

En analyse av kvinnerollen i Vera Henriksens romantrilogi *Sølvhammeren* (1961), *Jærtegn* (1962) og *Helgenkongen* (1963)

1.1 Innledning

Da var det hun kjente, i en forundring, at den styrken som hun hadde funnet i seg selv mens hun lå der og skulle ha gutten; denne styrken som hadde gjort at hun ikke gikk under i redselen og smerten og voldsomheten, den ble som et skjold mellom han og henne. Hun var ikke lenger hjelpeløst bundet til ham, som et barn er bundet til moren med navlestrengen, hun var løst.

Han kunne være god og kjærlig med henne eller han kunne ta henne med makt. Men viljen hennes ville han aldri kunne rokke, aldri kunne tvinge. Og om han noen gang igjen skulle komme til å eie henne helt, ville det være fordi hun gav seg til ham av sin egen fri vilje (V. Henriksen, 1973c, s. 81).

Dette sitatet beskriver Sigrid Toresdatter som finner sin identitet og styrke som kvinne og ektefelle i *Sølvhammeren* (1961), hovedpersonen i Vera Henriksens første bok i trilogien om Sigrid. Romanen ble fulgt opp av *Jærtegn* (1962) og *Helgenkongen* (1963) Bøkene er historiske romaner med handling knyttet til mer eller mindre veldokumenterte hendelser og personer i tiden like før, under og etter innføringen av kristendommen i Norge. Vi møter et samfunn som er sterkt forankret i den norrøne mytologien. I dette tidsrommet ønsker Kong Olav Haraldsson, senere Olav den Hellige, å få vendt samfunnet vekk fra de gamle gudene, og gjør det ved hjelp av trusler og tvang. Sigrid er søster til den mer kjente historiske figuren Tore Hund. Det at Sigrid er en person som er lite beskrevet i historiske dokumenter frigjør Henriksen til å skape et fiksjonsunivers innenfor de historiske rammene. Skildringen av romankarakteren Sigrid preges dermed av Henriksens måte å forstå kvinnerollen i det norrøne samfunnet på.

Det er forsket lite på Vera Henriksens forfatterskap, noe som har gjort det vanskelig å finne et faglig sammenligningsgrunnlag. Samtidig åpner dette for å kunne bidra til et nytt syn på en kvinnelig forfatter som kan synes å være litt glemt i den norske litteraturhistorien. Jeg vil foreta en karakteranalyse av Sigrid, med søkelys på hvordan kvinnen og kvinnens rolle i det norrøne

samfunnet formidles gjennom Sigrid som karakter. I denne masteroppgaven skal jeg derfor undersøke problemstillingen: *Hvordan fremstilles Sigrid, og hvordan kan vi forstå hennes rolle som kvinne i lys av vikingtidens kjønnsrollemønster og moderne kvinne- og kjønnsteori?*

Da jeg startet på lektorutdanningen ved NTNU, og vi ble introdusert for det norrøne språket og sagalitteratur ble jeg overrasket over at Vera Henriksen virket å være ukjent for foreleserne ved institutt for nordisk språk og litteratur. Jeg hadde lest disse romanene flere ganger i ungdommen. Årsaken til at de var tilgjengelige for meg var at min mor var medlem i bokklubb, som på 1970- og 80-tallet var en av de største salgskanalene for forfattere i Norge (Skjølås, 2021). «Vera Henriksen, hvem er det?» var den overraskende responsen jeg fikk på en kommentar jeg kom med etter en forelesning. Jeg begynte å undre meg over hva det var som gjorde at jeg hadde funnet en slik interesse for denne spesielle trilogien, og hvorfor en for meg så innflytelsesrik forfatter hadde satt så få spor innenfor det akademiske miljøet. En enkel henvendelse til en professor på instituttet ble dermed utgangspunktet for denne oppgaven. Siden Henriksen virker å være så lite kjent ønsker jeg å bidra til å kaste et nytt lys over forfatterskapet.

1.2 Oppgavens struktur

Innledningsvis vil jeg gi en kort introduksjon av Vera Henriksen. Videre skal jeg undersøke resepsjonen av trilogien, og utforske hennes posisjon i litteraturhistorien. Jeg vil deretter diskutere hva historisk litteratur kan være, og presentere en feministisk lesning av verkene. I tillegg vil det bli nødvendig å se på kjønnsrollemønsteret i norrøn tid sammenlignet med verkene samtidig. Videre vil jeg undersøke om Henriksen kan betraktes som en feministisk forfatter, og utforske hennes oppfatning av kjønnsroller, før jeg går videre med å nærlese romanene. Nærlesingen benyttes som et verktøy for å analysere om Sigrid fremstilles som et handlende subjekt eller som et objekt for andres handling. Videre vil jeg se om vi kan finne eksempler på om Sigrid utvikler sin subjektive identitet gjennom romanene, og i hvordan kunsthåndverk blir benyttet som et virkemiddel for å vise dette frem for leseren. Motivasjonen er at dette til sammen gir et svar på hvordan Henriksen framstiller kvinnen Sigrid.

1.3 Vera Henriksen: Biografi

I en biografi skrevet av hennes ektemann Olav Henriksen finner vi informasjon om Vera Henriksens oppvekst og livshistorie (O. Henriksen, 1988). Vera Henriksen ble født i Oslo i 1927, og var enebarn i en familie der faren var en kunnskapsrik mann som formidlet mye av sin viten til sin datter (O. Henriksen, 1988, s. 1). Faren ble sjef for den norske etterretningstjenesten under andre verdenskrig, og Henriksen ble selv i en alder av 16/17 år med

i en etterretningsgruppe som førte til at hun etter hvert måtte rømme til Sverige høsten 1944 (O. Henriksen, 1988, s. 2). Hun startet derfor ved det norske gymnaset i Uppsala, og fullførte artium der. Henriksen studerte arkitektur fram til hennes far fikk en stilling som militær rådgiver for Generalsekretæren i FN, Trygve Lie, og familien flyttet til New York. Arkitektstudiene fortsatte ved Yale University frem til hun giftet seg i 1948. Etter at hun giftet seg, fulgte hun det tradisjonelle mønsteret for kvinnerollen for denne tidsperioden, og ble hjemmeværende husmor de neste ti årene. Etter å primært ha vært en støttespiller for mannens karriere, og følge opp de tre barna de etter hvert fikk, var det endelig mulig å følge sin egen drøm som var å skrive. Hun hadde en fascinasjon for den gåtefulle personen Olav Haraldsson, den brutale vikingen som fikk helgenstatus (O. Henriksen, 1988, s. 2–3). Bakgrunnen for denne interessen var todelt. På en side kunne man stille spørsmålet om Olav Haraldsson kun ble kanonisert for å styrke kristendommen, på den andre siden kunne årsaken være at han faktisk fortjente den nye statusen. I tillegg brakte perioden rundt første halvdel av 1000-tallet et sammenstøt mellom to ulike former for etikk, der den hedenske hevnplikten kom i kontrast til det kristne budet om tilgivelse. Henriksens sosialantropologiske interesse ble her en inngang til å fordype seg i menneskers reaksjon på en slik kulturkollisjon.

Vera Henriksen har i tillegg til historiske romaner skrevet sakprosa, skuespill, luftforsvarets historie i to bind, samtidsromaner, barne- og ungdomsbøker og lokalhistoriske bøker. Henriksen skrev eller bidro til omtrent 50 utgivelser frem til sin død i 2016, og gjennom sitt forfatterskap har hun mottatt en rekke priser, inkludert å bli utnevnt til ridder av 1. klasse av St. Olavs Orden i 1997 (Tveterås, 2018). At en så produktiv og anerkjent forfatter blir avspist med en beskrivelse som «forfatter av historiske romaner» blir her en motivasjonsfaktor for å kunne kaste lys over hva som kan være unikt med Henriksens måte å skrive på.

1.4 Handlingsreferat

I *Sølvhammeren* møter vi den unge Sigrid i et skjæringspunkt mellom ungdom og voksen. Hun blir gift med en mektig trønderhøvding, og reiser fra barndomshjemmet på Bjarkøy i Troms til Egge gård ved Steinkjer i Trøndelag. Vi får innblikk i hennes følelsesliv og utfordringer i møtet med å skulle få oversikten over driften av en stor gård, og det store ansvaret en husfrue har gjennom å bære det tunge nøkleknippet som er symbolet på denne rollen. Hun evner å skape nye og nære vennskap gjennom sine handlinger, som blir viktig gjennom hele livsløpet. Ikke minst finner hun sin egen styrke som kvinne via å overvinne frykten og smerten ved å føde sin førstefødte. Samtidig oppnår hun å få mye kunnskap overført gjennom samtaler med sin mer

erfarne og bereiste ektemann. Disse samtalenene blir en verdifull gave som hun får god nytte av gjennom hele livet. Ektemannen Olve forteller henne om sine opplevelser i viking, om kristendommen, og at han en gang forsøkte å følge kristendommens bud uten å lykkes. Han forklarer trøndernes lover og rettsvesen, og hvordan det ble dømt i tvistesaker. Gjennom slike grep blir ekteskapet med Olve formidlet som et kjærlig og jevnbyrdig forhold, som blir med på å forme Sigrids livsvalg senere.

Bok nummer to *Jærtegn* starter når Sigrid og Olve vært gift i 12 år, og Olav Haraldsson har sittet med kongemakten de siste 5. Hans kristning av landet føres med hard hånd, og de gamle skikkene knyttet til Åsatroen er forbudt. Olves rolle som hovgode på Mærin skaper uro i et lokalsamfunn som ikke helt klarer å gi slipp på de tradisjonene de har vært vant til å legge sin lit til i tunge tider. Uår og pest fører samfunnet til å tvile på den nye gudens makt, og selv om Olve er sterkt imot å gå tilbake til gamle metoder, blir det blotet til de gamle gudene som et forsøk på å berge syke og sikre en god avling. Kong Olav Haraldsson får vite at det har blitt blotet, og Olve, sammen med flere andre i egnen blir drept eller lemlestet som straff. Kongen frakter deretter Sigrid med seg til Nidaros, og gifter henne bort til en av sine menn, Kalv Arnesson, som i tillegg får alle Olves eiendommer. At Sigrid her ikke blir kastet ut i ingenting, men blir giftet bort med en av kongens egne, og i tillegg får tilbake kontrollen over alle eiendommene skulle tilsi at hun som kvinne tillegges en verdi. Sigrid evner etter hvert å påvirke Kalvs gjerninger, og når Olav også dreper de to eldste sønnene hun fikk med Olve, blir hevntankene styrende for hennes videre handlinger. *Jærtegn* avsluttes med Slaget på Stiklestad, der både hennes bror Tore Hund, og Kalv Arnesson er aktive i Kong Olavs død.

I *Helgenkongen* møter vi utfordringene som Norge møter etter Olav Haraldssons død. Sigrids handlinger etter at sønnene blir drept fører til at ekteskapet med Kalv fungerer dårlig, og han reiser ut på vikingtokt. Olav Haraldssons gryende helgenstatus og vanstyret som den nå regjerende Kong Knut og hans mor Alfiva fører, ender i at Sigrid og Kalv må flykte fra landet. Sigrid blir i utlegd (eksil) på Orknøyene i elleve år, før hun atter en gang kan vende tilbake til Egge. I disse årene har Kalv vært mye på havet, men de finner tilbake til et fungerende samliv, selv om Sigrid har omfavnet kristendommen, og Kalv fører et liv tett knyttet til det gamle levesettet. Kalv blir til slutt drept, og Sigrid forstår at resultatet av alle hennes hevntanker kun har ført til mer sorg og død. Den siste levende sønnen Trond velger å bli prest, som faller Sigrid tungt for brystet. Hun innser at hun ikke vil se sine barnebarn vokse opp på Egge, og at hun kun kan håpe på Guds nåde etter livet er slutt. En kan her ane at kristendommen har fått det virkelige

gjennomslaget hos Sigrid, og at vikingsamfunnets grunnsyn med tanke på ære og hevn har forlatt henne.

1.5 Mottagelse av trilogien

Sølvhammeren fikk en umiddelbar popularitet da den ble utgitt. Litteraturkritikere og lesere ble grepet av historien om Sigrid. Ifølge litteratursosiologen Cecilie Naper (2007, s. 42–43), var *Sølvhammeren* en stor kommersiell suksess. De to neste romanene havnet også øverst på bestselgerlisten. For *Jærtegn* ble Henriksen hedret med bokhandlerprisen. Nyutgivelser av *Sølvhammeren* ble distribuert via *Den norske bokklubben* gjennom 1970-tallet og frem til 1983. I denne perioden ble det solgt i underkant av 150 000 eksemplarer av romanen, som tilsvarer at tre fjerdedeler av bokklubbens medlemmer kjøpte den. Senere kom trilogien som en ettbindsutgave som også solgte godt fram til begynnelsen på 1990-tallet. Videre relanseringer medførte imidlertid ikke den samme responsen, og Napers (2007) undersøkelser viser at det stort sett var godt voksne som lånte bøkene på biblioteket i årene som kom. Vi ser dermed at romanenes store popularitet er begrenset innenfor tidsrommet mellom slutten av 1960-tallet og frem til begynnelsen av 1990-tallet.

I den amerikanske utgivelsen *Nordisk Tidende* ble det i 1961 meddelt at Henriksen fikk både «glimrende og mindre glimrende» kritikk for debutromanen (Roedder, 1961, s. 4). Hun sammenlignes med Sigrid Undset, og skribenten mener det ikke er usannsynlig at Henriksen kunne komme opp på Undsets nivå med tiden: «Vera Hendriksen har et fast grep om språket, og et like fast grep om historien, hun er en forteller av rang, og en ditto menneskekjenner» (Roedder, 1961, s. 4). I sammenligningen med Undset blir diktningen sammenlignet med en katedral, med mange fløyer og kapeller, der Henriksen hadde bygget den første fløyen i sin katedral. Dersom Henriksen fortsatte å utvikle sine skildringer kunne hun, ifølge kritikeren, etter hvert bli regnet som en av de store norske forfatterne.

Journalist og litteraturkritiker Ragnvald Skrede (1962, s. 5), anmeldte romanene i *Dagbladet*, og etter utgivelsen av *Jærtegn* var han imponert over Henriksens funn av givende historisk stoff. Skrede mente at roman nummer to var bedre enn debutromanen, og at Henriksen her hadde satt seg i respekt med måten hun har behandlet stoffet på. Han var forundret over at ingen andre hadde sett det potensialet som hadde ligget i historien knyttet til Sigrid Toresdatter. Etter at *Helgenkongen* kom ut gav Skrede en generell kritikk over trilogien som helhet (Skrede, 1963, s. 5). Han mente at Henriksen på langt nær kunne sammenlignes med Undsets kvaliteter som forfatter, selv om han også nevnte svakheter i Undsets fremstillinger. Han uttrykte at det ville

vært en fare å forsøke å etterape Undsets stil fordi trilogien i enda større grad kunne bli direkte sammenlignet med Undsets *Kristin Lavransdatter*, som han mente var en av de ti, eller kanskje også fem, leste historiske romaner som var skrevet. Han valgte likevel å sammenligne disse verkene direkte, for å vise hvilke kvaliteter og svakheter som fantes i Henriksens trilogi. Argumentasjonen her faller dermed litt sammen når den direkte sammenligningen likevel blir presentert. Skrede (1963) mente at Henriksen hadde en høyt utviklet sans for komposisjon, og kunne kunsten å forberede og underbygge, der det henvises til ulike frampek som er benyttet gjennom romanene. Han sa også at Henriksens enkle språk og forstandige fortellermåte er en god måte å formidle hovedbudskapet i trilogien, nemlig Sigrids indre kamp mellom kristendommen og hedenskapen. Henriksen ble også hedret med en sammenligning med Olav Duun, og hans verk *Juvikfolket*, grunnet at hun evner å fremstille høvdinger fra denne tidsperioden som opplyste mennesker, og at bønder ikke nødvendigvis er det samme som naut. Skrede (1963) avsluttet slik: «Trass i alle vansker har Vera Henriksen bragt sin last velberget i havn. Trilogien om Sigrid Toresdatter er blitt monumental diktning, og det tjener norske lesere til ære at de har vist en overveldende interesse for verket» (Skrede, 1963, s. 5).

I *Magasinet for alle* kom *Sølvhammeren* som føljetong i 1963. Der ble salgstallene opplyst for alle de tre bøkene i trilogien så langt, der hver og en var blitt solgt i antall mellom 20-26 000 eksemplarer (N.J.R, 1964, s. 3). I denne introduksjonen ble det også nevnt at Vera Henriksen hadde blitt sammenlignet med storheter som Sigrid Undset og Johan Falkberget, og at det gjerne var slik at litteratur skulle måles i forhold til noen andres verk, og gjerne i sammenheng med at verket skulle måles opp eller ned i verdi, eller forklare suksess. Her ble det poengtert at et verks fremste kritiker er leseren, ikke litteraturkritikeren, og kanskje var ikke Henriksens store popularitet best forklart ved sammenligning med andre store forfattere, men heller ha en årsak der Henriksen var en ualminnelig god forteller av historien.

Vi kan ut av disse få utdragene se at trilogien ble spredt gjennom «folkelige» kanaler, som bokklubber og magasiner. Dette kan bety at romanene har fått et stempel som triviallitteratur, og dermed ikke har blitt ilagt større verdi i litteraturforskningen (Skei, 2019). Triviallitteratur eller folkelitteratur er gjerne masseprodusert litteratur, som med denne betegnelsen har blitt regnet som lite høyverdig og med manglende kvalitet. Vi ser nå en endring mot at også denne formen for litteratur er tatt med i undervisning og forskning på universitet og høyskoler. På bakgrunn av disse endringene er det derfor enda mer relevant å trekke frem og forske på et forfatterskap som Henriksens.

1.6 Henriksen i litteraturhistorien

Vera Henriksen er beskrevet å ha en sjelden evne til å benytte fagkunnskap for å skrive historiske romaner (Stigen Drangsholt, 2021). Denne fagkunnskapen ble særlig viktig for å kunne gi kvinner en mer fremstående plass i historiebøkene samtidig som hun kom med nye perspektiver som gav leseren en ny forståelse for historien. Det er derfor beklagelig at hun ikke har fått mer oppmerksomhet og anerkjennelse innenfor den norske litteraturhistorien. Dersom vi ser til Per Thomas Andersens litteraturhistoriebok, som gjerne er benyttet som pensumbok ved nordisk litteratur, er Vera Henriksen kun nevnt kort som en forfatter som skrev historiske romaner, og er koblet sammen med tre andre kvinnelige forfattere i samme setning (Andersen, 2012, s. 470). De kvinnelige forfatterne det her er snakk om er Åsta Holth, Mai Lindegaard, og Ragnhild Magerøy. Det står videre: «Magerøy og Henriksen skrev klassiske historiske romaner i tradisjonen etter Sigrid Undset». Hva Andersen her legger i ordet «tradisjon» kan være vanskelig å tolke. Han kan her snakke om både stil og tematikk, men siden beskrivelsene er så sparsommelige blir det vanskelig å konkludere med noe spesielt. Vi kan likevel anta at Henriksen og Undset sammenlignes grunnet at begge benytter seg av historiske kjennetegn ved perioden, historiske fakta, og miljøbeskrivelser som preger personene i romanene og de dramatiserte konfliktene som de inngår i (Lothe et al., 2015, s. 89).

Willy Dahl (1989, s. 202) har en noe mer utfyllende introduksjon av Henriksen og trilogien spesielt i *Norsk Litteraturhistorie*. Han gir uttrykk for at alle historiske romaner bør leses i lys av samtiden, men at ingen må forledes til å lese trilogien som en vold- og sexroman i kulturhistorisk forkledning. Han skriver videre:

Hovedpersonen Sigrid fra Bjarkøy, Tore Hunds søster, som får sin mann brutalt hogd ned av den seinere helgenkongen Olav Haraldsson og så blir tvangsgiftet med Kalv Arnesson og snur ham mot kongen, er et psykologisk innfløkt kvinneportrett; og trilogien er egentlig en eneste lang eksponering av kjønnsrolle-myter, noe som understrekes av den moderne tonen i beretningen – her er ingen etteraping av sagastilen (Dahl, 1989, s. 202).

Harald Beyer (1996, s. 425–426) gir også en beskrivelse av Vera Henriksen og hennes forfatterskap i sitt litteraturhistorieverk. Han gir uttrykk for at Henriksen stiller kvinner i sentrum for sine historiske romaner, og at forfatteren har inngående kjennskap til tiden hun skriver om, også de mørkeste sidene. I trilogien er det gjennom Sigrids utvikling vi får se hvordan kristendommen får makt over karakterenes sinn. Han sammenligner henne med en senere forfatter - Kåre Holt, ved at de begge avromantiserer det gamle krigerlivet, og skildrer råskapen med ram realisme.

Øystein Rotttem (1996, s. 416–421) beskriver Henriksen som en av Sigrid Undsets fremste

arvtagere. Ved at hun og flere andre samtidsforfattere benyttet sterke kvinnelige hovedpersoner i sine historiske romaner på 1950-60 tallet kan det oppfattes som forvarsler mot det kvinneopprøret som senere skulle komme, både i litteraturen og i samfunnet. Han gir uttrykk for at Henriksen har til felles med Undset en enorm faghistorisk viten, foruten en sjelden evne til å omdanne denne kunnskapen til “medrivende og dramatiske fiksjonsberetninger” (Rottem, 1996, s. 418). Selv om Henriksen mangler Undsets lyriske kraft, så er hennes styrke at hun skriver slik at leseren blir revet med i handlingen. Rottem beskriver videre hvordan Henriksen allerede i den første trilogien utnytter sagaromanen til å kaste lys over samtidige verdier, og tanke- og følelsesstrukturer, særlig de som dreier seg om forholdet mellom kjønnene (Rottem, 1996, s. 420).

Vera Henriksen har fått spørsmål om sitt forhold til Sigrid Undsets diktning. Det kan vi se i etterordet i *Sølvhammeren* i utgave utgitt i 1973. Der svarer Henriksen på spørsmålet om hvorvidt hun har sett på Sigrid Undseth som en inspirasjonskilde:

«Nei, jeg leste ikke hennes middelalderromaner før etter jeg hadde skrevet *Sølvhammeren*. Selv mener jeg at vi er svært forskjellige som forfattere – blant annet fordi hun skriver om høymiddelalderen, en temmelig stabil periode, mens jeg særlig interesserer meg for menneskers reaksjoner i historiske brytningstider, da de blir stilt ovenfor motstridende krefter og oppfatninger» (V. Henriksen, 1973c, s. 253).

Her har altså Henriksen selv en helt annen oppfatning av sitt forfatterskap enn det som er registrert i litteraturhistorien. Hun anser at de er to kvinnelige forfattere som tematiserer to ulike perioder, og dermed ikke automatisk kan sidestilles. Samtidig kan det være en reaksjon på at hun fra første utgivelse ble sammenlignet med den mer erfarne og kritikerroste Undset, og at hun dermed gjør et forsøk på å fjerne seg fra denne koblingen, slik at hennes utgivelser skal kunne få en egen stemme, og vurderes på grunnlag av tekstens egne kvaliteter.

1.7 Historisk roman

Når vi tar for oss romaner som er så tett sammenvevd med historiske hendelser som vi finner i trilogien om Sigrid er det nødvendig å ha klart for seg hva en historisk roman er. Her vil jeg lene meg på Anne Birgitte Rønning (1995, s. 69) som formulerer at historiske romaner sees på som et diskursivt skjæringspunkt, der dobbeltheten ved en slik roman beskrives ved at den befinner seg i grenselandet mellom fiksjon og historieskriving. Hun sier videre: «- den kan ikke bli en «ren historieskriving» uten å miste sin romankarakter og den kan ikke være foruten aspekter av historieskrivingens diskurs for da mister den sin egenart som «historisk roman» (Rønning, 1995, s. 69). Det diskursive skjæringspunktet som begrep fremhever samtidig det

perspektivet at historiske romaner er et møte mellom forfatterens «nå» og historiens «da». Gjennom den diskursive posisjonen i samtiden beskriver og tolker forfatteren fortiden. Henriksen sier selv i en biografi at historiske romaner kan inneholde alt fra strengt biografiske inngangsvinkler, til sterk fiksjonelle fortellinger satt inn i en historisk periode (O. Henriksen, 1988, s. 3–4, del 3). Her formidler Henriksen at i trilogien om Sigrid valgte hun en lite kjent biografisk person satt inn i en krets knyttet til en kjent skikkelse som Olav den Hellige for å kunne få anledning til å beskrive hendelsene fra en annen synsvinkel. I norsk kvinnelitteraturhistorie ser vi at Rønning (1990, s. 69) omtaler Vera Henriksen som en forfatter av «sagaromaner», der romanene tenderer mot et biografisk innhold. Videre ser vi at Rønning (1990) skriver at der menn gjerne skriver om kjente menn og helter, formidler kvinnelige forfattere kjente og ukjente kvinners liv og levnet innenfor et faghistorisk rammeverk. Kvinner som tidligere har hatt en birolle blir her fremstilt som subjektet i handlingen, og portrettert som sterke og intelligente individ. Ved at romanene i seg selv er et skjæringspunkt mellom fiksjon og virkelighet, er det interessant at Henriksen selv er opptatt av brytningstiden eller skjæringspunktet mellom den norrøne åsatroen, og kristendommen. Sjangeren er med dette med på å underbygge det tematiske innholdet.

Det å benytte kunst eller litteratur som virkemiddel gir en mulighet for å vise fram ulike menneskelige egenskaper, som kan fremme empati hos mottakeren. Dette kan i litteraturen skje ved å appellere til leseren på måter som gjør at leseren kjenner seg igjen i situasjoner som blir beskrevet. Denne gjenkjennelsen kan dermed føre videre til en etisk refleksjon. Rita Felski (2008, s. 32) beskriver at tekster ikke kan føle, tenke eller handle, men de kan vise frem mennesker som tenker, føler eller handler. Dersom karakterene i en tekst skal ha noen betydning i verden generelt skjer det via en påvirkningskraft på menneskene som leser. Skjønnlitteratur kan med dette skape en oppmerksomhet, og gi en stemme til noen som tidligere ikke har blitt hørt. Det kan medføre at litteraturen får en påvirkningskraft som endrer våre forestillinger om fortiden. På den måten kan Sigrid få en politisk kraft der hun får vist leseren at også kvinner i det norrøne samfunnet var tenkende og handlende vesener, med makt til å påvirke sin egen skjebne. Felski (2008) hevder videre at det er i friksjonen mellom det som er kjent og ukjent at skjønnlitteraturen har det største potensialet. Hun henviser til en uttalelse tilkjent Aristoteles, der han sier at det å fremstille noe som *kunne* skje, er diktekunstens fremste mål. Ved å vise fram noen og noe som vi gjenkjenner, eller ved å vise fram situasjoner som er mer eller mindre kjente eller ukjente for leseren, fører romanen til større oppmerksomhet og kunnskapsutveksling. Gjennom den historiske romanen som form kan dermed Henriksen

benytte Sigrid som et eksempel for å utfordre vår forståelse av kvinnerollen i det norrøne samfunnet.

Da mitt prosjekt er å undersøke hvordan Sigrid blir fremstilt som kvinne, vil ikke en diskusjon om hva en historisk roman er bli drøftet ytterligere. Jeg velger å beskrive trilogien som historiske romaner basert på Rønnings (1990;1995) og Vera Henriksens (O. Henriksen, 1988) beskrivelser, grunnet at hovedkarakteren Sigrid er en aktuell historisk person som er presentert i tilknytning til historiske hendelser, men der biografien om den gjeldende karakteren er så begrenset at det gir rom for å skape en fiksjonshistorie som kan skape en fortelling.

Det er lett å tenke at begrepet historisk litteratur handler om tekster som er skrevet for lenge siden, og har fått et slags godkjentstempel for kvalitet eller kvantitet. Men i dette tilfellet er det snakk om at alle tekster er «historiske», fordi de er bærere av sine egne historiske øyeblikk (Asdal, 2008, s. 11). Å lese tekster historisk handler dermed om å lese alle typer tekster, enten de er gamle eller nye, og det på en måte som utforsker tekstenes historisitet – altså de utallige måtene tekster kan være historiske på. Her bør en avisannonse kunne fortolkes historisk på samme måte som en gresk klassiker, eller en tekst fra Bibelen. En slik fortolkning fører oss til ulike fagområder og metoder som kan hjelpe oss i dette arbeidet. Disse fagområdene inneholder ulike element som bidrar til leserens opplevelse av den teksten som blir lest. Det kan dreie seg om eksempelvis verkets materialitet, sjanger, språk eller være knyttet til forfatteren selv. Ved å benytte en nyhistorisk inngang i lesningen gir det oss anledning til å undersøke forholdet mellom litteratur, samfunn og historie der teksten blir betraktet som et sosialt produsert og konsumert fenomen (Lothe et al., 2015, s. 154–155). Nyhistorisme har stimulert en mer kritisk tilnærming til kanon, som igjen har ført til at litteratur som har vært lite aktet har blitt tatt frem i lyset. Ved å benytte en nyhistorisk tilnærming til Vera Henriksen, kan det dermed bli mulig å identifisere ulike historiske prosesser som kan ha påvirket fremstillingen av Sigrid i trilogien. I og med at trilogien ble utgitt i en tid der kvinner og likestilling var et hett tema i samfunnsdebatten, kan det her være mulig å se spesielt etter tegn til at det har påvirket Henriksen som forfatter, og dermed det litterære verket. Her er det snakk om at alle tekster er «historiske», fordi de er bærere av sine egne historiske øyeblikk (Asdal, 2008, s. 11). Å lese tekster historisk handler dermed om å lese alle typer tekster, enten de er gamle eller nye, og det på en måte som utforsker tekstenes historisitet – altså de utallige måtene tekster kan være historiske på. Her bør en avisannonse kunne fortolkes historisk på samme måte som en gresk klassiker, eller en tekst fra Bibelen. En slik fortolkning fører oss til ulike fagområder og metoder som kan hjelpe oss i dette arbeidet. Disse fagområdene inneholder ulike element som bidrar til

leserens opplevelse av den teksten som blir lest. Det kan dreie seg om eksempelvis verkets materialitet, sjanger, språk eller være knyttet til forfatteren selv. Ved å benytte en nyhistorisk inngang i lesningen gir det oss anledning til å undersøke forholdet mellom litteratur, samfunn og historie der teksten blir betraktet som et sosialt produsert og konsumert fenomen. Nyhistorisme har stimulert en mer kritisk tilnærming til kanon, som igjen har ført til at litteratur som har vært lite aktet har blitt tatt frem i lyset. Ved å benytte en nyhistorisk tilnærming til Vera Henriksen, kan det dermed bli mulig å identifisere ulike historiske prosesser som kan ha påvirket fremstillingen av Sigrid i trilogien. I og med at trilogien ble utgitt i en tid der kvinner og likestilling var et hett tema i samfunnsdebatten, kan det her være mulig å se spesielt etter tegn til at det har påvirket Henriksen som forfatter, og dermed det litterære verket.

2. Kvinne - og kjønnteori

I dette kapitlet skal jeg se på hvordan kjønnsrollene blir presentert gjennom romanene. Ved å henvende meg til Nancy Coleman og Nanna Løkkas (2014) verk om kvinner i vikingtid vil jeg utforske i hvilken grad kjønnsrollene fremstilt av Henriksen er tradisjonelle, eller om vi kan finne spor av at Henriksen gjennom Sigrid fremstiller kvinne- eller mansrollen på en måte som utvider disse grensene noe. Jeg vil også presentere en feministisk lesning, og diskutere hvorvidt Henriksen kan klassifiseres som en feminist.

2.1 Kvinne- og kjønnsroller

For å kunne analysere Sigrid, er det nødvendig å ha visse grunnleggende kunnskaper om hva forskningen sier om både kvinner og menn i det norrøne samfunnet. Ved først å presentere hva som er historiske fremstillinger av mansrollen blir det enklere å identifisere ulike egenskaper som kan benyttes for å beskrive en persons handlingsmønster. Menn er i det norrøne samfunnet tradisjonelt fremstilt som personer med makt, der det mannlige har blitt sett på som normen i de fleste sosiale sammenhenger, og der det mannlige og det kvinnelige har blitt adskilt i domener knyttet til det offentlige og hjemmet (Moseng et al., 2007, s. 49–50). Menn blir gjerne beskrevet med ulike roller, som erobrere, høvdinger, handelsmenn, båtbyggere, tingmenn, goder, smeder og lignende (Coleman & Løkka, 2014, s. 26). De er med dette ikke bare menn, men har ulike samfunnsfunksjoner. Kvinnene har i norrøn litteratur i stor grad blitt kalt kvinner, eller i beste fall husfrue eller dronning. I tillegg har det blitt fremstilt et visst hierarki innenfor de ulike domenene, der det mannlige og offentlige har vært overordnet det kvinnelige og hjemlige. Menn har fått rollen som den aktive og handlende mens kvinner har blitt sett på som den passive og underordnede. Dette blir dermed egenskaper som kan knyttes til fremstillingen av Sigrid, og som kan si noe om i hvilken grad hun opererer innenfor de klassiske forestillingene.

Menn har gjennom dette normsettet i norrøn tid blitt ansett å ha den overordnede makten i samfunnet, men det er sannsynlig at kvinner hadde lettere for å kunne bevege seg over mot den mannlige sfæren enn motsatt, siden en feminin mann som krysset kjønnsrollenes grenser brøt med et kulturelt tabu, som kunne føre ham til å bli æreløs (Moseng et al., 2007, s. 50). Et eksempel på dette kan vi finne i den gamle Sagaen *Laksdøla*, der en hustru ved å lage en skjorte

med så vid halsåpning at det ligner en kvinneskjorte, kan kreve skilsmisse fra mannen sin idet han har den på (V. Henriksen, 2000, s. 12). Kvinner hadde nok større muligheter til å tre inn i en manns verden, grunnet at de måtte ta ansvar for alt av arbeide som skulle gjøres på gården mens mennene var bortreist i forbindelse med eksempelvis handelsferd, eller vikingtokt (Moseng et al., 2007, s. 50). Gårdsdriften medførte et stort ansvar der kvinnene i realiteten - og beskrevet med et moderne begrep - fungerte som en bedriftsleder, som skulle ha kontroll over alt fra matlagre, husdyrhold, og logistikk med tanke på råvarer som skulle produseres til veving av klær og utstyr (Coleman & Løkka, 2014, s. 24). Løkka (2014, s. 24) beskriver hvordan bare tekstilproduksjon alene krevde sin kvinne, der et seil på 100 m² ville kreve ull fra mellom 200 til 400 sauer. Denne ulla skulle igjen spinnes og veves før seilet kunne bli mennene til nytte på skipet. Et slikt prosjekt ville dermed medføre mange arbeidstimer og kunnskap om videreforedling som ble videreført fra kvinne til kvinne.

I tillegg hadde enker en særlig stilling grunnet at de hadde rett til en tredjedel av verdiene som et ektepar hadde skaffet i fellesskap, og kunne sitte med ansvaret for gården alene frem til eventuelle sønner var voksne og kunne ta over driften. Dermed kan det virke som at selv om det mannlige kjønn var overordnet det kvinnelige, var menn sterkere fanget av den statusen kjønn medførte, og hadde mer å tape på å bryte med de kulturelle forventningene i samfunnet.

Løkka (2014, s. 11) beskriver at den akademiske analysen av kvinnens perspektiv i vikingtiden ikke kom ordentlig i gang før på 1960-tallet. Kvinneforskningen henger her nært sammen med analyser av hverdagsliv og sosialhistorie som vinner frem i omtrent det samme tidsrommet. Det er et tegn på en demokratiseringstendens innenfor den humanistiske og samfunnsvitenskapelige forskningen der folket og hverdagslivet anses som like viktig som begivenhetene som skjer eller de som kontrollerer disse. Løkka (2014) skriver videre om kvinnene: «De var interessante fordi de var en del av vikingtidens maktkart, ikke som selvstendige individ» (Løkka, 2014, s. 12). Henriksen går inn i denne trenden ved å portrettere kvinner i en tid som tidligere var forbeholdt menns gjøren og laden. Kvinner hadde hittil stort sett blitt fremstilt som passive aktører, og skapt interesse kun i forbindelse med hvem de var gift med, eller var mor til. Hennes romaner sammenfaller dermed i tid med en gryende interesse for kvinner i vikingetiden innenfor akademia.

Henriksen (V. Henriksen, 2000, s. 7–8) beskriver også hvordan oversettelsen av sagalitteraturen ikke bare er skrevet av menn, men også fortolket av menn. Her finner hun at selv om historiesynet fra de første oversettelsene har endret seg, er ordvalg der kvinner blir beskrevet

videreført. Henriksen (2000) nevner spesielt historikeren P. A Munch som en dominerende skikkelse i tidligere norsk historieforskning. Der hans historiesyn på andre områder hadde blitt utfordret og gjort foreldet, hadde tolkningene av de norrøne kvinneskikkelsene frem til Henriksens tid fått stå uendret, der den mannlige karakteren er helten, og kvinnenens rolle forble nedvurdert. Kvinnen var her fastsatt som objektet i menns tolkninger. Samme sted viser Henriksen til hvordan nyanser i oversettelsenes adjektivbruk vil kunne ha betydning for vår forståelse av kvinnene som omtales. Eksempelvis vil en dronning som er beskrevet som enten «blid og medgjørlig», eller «livlig og vennlig» være valg av adjektiv som gir oss et ulikt inntrykk av karakteren. I den første beskrivelsen vil vi kanskje danne oss et bilde av en lettpåvirkelig og naiv kvinneskikkelse som er beskrevet som medgjørlig i forhold til menns ønsker og behov. I den andre beskrivelsen møter vi en imøtekommende og varm kvinne som via adjektivbruken kan tolkes til å ha en egenverdi innenfor det miljøet hun lever i. Det kan videre ha innvirkning på hvordan vi forstår denne kvinnens handlinger og muligheter til å innta en aktiv rolle i eget liv. Henriksen virker med dette å ha innsikt i den forskningen som tidligere har blitt utført, som kan forklare en motivasjon for å vise frem en litterær karakter som Sigrid på en annen måte enn det som er tradisjonen. Ved å analysere Sigrid ved å se etter om hun er handlende eller passiv i ulike situasjoner kan jeg dermed utforske i hvilken grad hun tar kontroll over sin egen skjebne. Det vil gi en bedre innsikt i om Sigrid opererer som et subjekt eller et objekt i egne eller andres øyne. I tillegg blir dette en måte å utforske Henriksens forståelse av kvinne- og kjønnsrollene i vikingtiden.

2.2 Kvinnen som «den andre»

Simone de Beauvoir er sett på som en lederskikkelse i den europeiske kvinnebevegelsen generelt, og innenfor feministisk litteraturvitenskap spesielt. Særlig hennes verk *Det annet kjønn* fra 1949 er sett på som startskuddet for forskning som satte kvinnens stilling i samfunnet på dagsorden. De Beauvoir utfordret med dette et essensialistisk kjønnsbegrep, som innebærer at menn og kvinner har visse egenskaper i kraft å være mann eller kvinne, og at de deler disse egenskapene med alle som har det samme kjønn (Claudi, 2013, s. 164). Hun introduserte at egenskaper som er ansett som spesifikt feminine eller maskuline heller er knyttet til kulturelle normer, forventninger og konvensjoner som er forbundet med de enkelte kjønnene. Kjønn er her forstått som psykologisk, sosiologisk og seksuell identitet, og forstås som en kulturell størrelse, heller enn en biologisk. Det betyr igjen at menn og kvinner går inn i ulike roller fordi samfunnet forventer det, ikke fordi de er biologisk bestemt til det. Et begrep som vi senere har benyttet på denne hovedkategorien av feminisme er likhetsfeminisme (Nestor, 2005). De

Beauvoir (2005, s. 8) fremstilte hvordan kvinnen skilles ut som objektet, eller «den andre» og kategoriseres ut ifra forholdet til mannen som alltid er subjektet og det «absolutte». Ifølge De Beauvoir er kvinnen som begrep knyttet til det moderlige, som tradisjonelt hører sammen med liv og død, omsorg, fødsel og kroppslig næring som med dette representerer menns ambivalente følelser over å ikke kunne kontrollere sin egen fysiske eksistens (Lothe et al., 2015, s. 63). Videre presenterer hun at menns selvbilde blir opprettholdt ved å overføre de irrasjonelle følelsene sine som frykt og redsel over i det kvinnelige, som «annethet». De Beauvoir forklarer mannens rolle som Den Ene og kvinnen som Den Andre slik:

Intet subjekt etablerer seg i utgangspunktet og helt spontant som uvesentlig; det er ikke Den andre som ved å definere seg som Den andre definerer Den ene: Den andre blir bestemt som Den andre av Den ene som hevder seg som Den ene. Men for at Den andre ikke skal forandres til Den ene, må vedkommende underkaste seg den fremmede synsvinkelen. Hvor kommer den kvinnelige underkastelsen fra? (de Beauvoir, 2005, s. 9).

De Beauvoir (2005, s. 11-12) svarer på dette spørsmålet ved å vise til kvinnen som økonomisk og prestisjemessig avhengig av mannen, der kvinnen vil måtte gi avkall på en mengde tradisjonelle fordeler dersom hun søker å plassere seg som et subjekt. Mannen møter derfor sjelden motstand fordi kvinnen trives i sin rolle som Den andre.

De Beauvoirs syn på kjønn som en sosialkonstruktivistisk forestilling fikk også innflytelse på den feministiske litteraturteorien gjennom 1960-tallet (Claudi, 2013, s. 165). Kritikere og teoretikere påpekte nå at litteraturen var et redskap i patriarkatets hender, og brukte den til å opprettholde menns makt over kvinner, og det ble gjennom feminismen utviklet en bevegelse som skulle motarbeide disse kreftene. Her har ulike teoretikere og kritikere satt lys på den mannlige dominansen, som har medført til at såkalt kjønnsnøytral litteratur i bunn og grunn har vært preget av et mannlige perspektiv og holdninger (Claudi, 2013, s. 168), og at kvinner først og fremst er fremstilt som passive vesener i kontrast til den handlende mannen. Ved å benytte Simone de Beauvoirs teori om kvinnen som «den andre» vil jeg undersøke i hvilken grad Sigrid blir fremstilt som et subjekt eller objekt i handlingen. Dette vil jeg gjøre ved å se etter om Sigrid og de andre karakterene reagerer gjennom å være passiv eller handlende i de enkelte situasjonene som gjennomgås i analysen. Gjennom å benytte fremstillingene av kvinne- og kjønnsrollene i faglitteraturen vil det bli mulig å sammenligne Sigrid opp mot den forestillingen vi har av en kvinne fra norrøn tid.

Nanna Løkka (2014, s.11) skriver at kvinner og kvinneliv ikke ble gjenstand for akademisk analyse der kvinnens perspektiv blir en tilsiktet tilnæringsmåte i forskningen før feministisk teori fikk gjennomslag på 1960-tallet. I faglitteraturen blir gjerne kjønnsrollene i

vikingsamfunnet fremstilt gjennom bestemte hovedlinjer (Coleman & Løkka, 2014, s. 22). Utgangspunktet er gjerne et tredelt samfunn, inndelt i treller, bønder og høvdinger. Kvinner er vanligvis ikke inkludert i andre sosiale sammenhenger enn innenfor gården, og med det satt inn i en privat sfære av kulturen. Vi får gjennom denne sfæren presentert en dikotomi der kvinnenes rolle er knyttet til hjemmet, og menns rolle er knyttet til det offentlige. Via et feministisk perspektiv finner vi derimot at denne rådende fremstillingsmåten har sine svakheter grunnet at det skisserer et maskulint hierarki basert på politisk og materiell kapital (Coleman & Løkka, 2014, s. 23). Grunnet at kvinner i de fleste sammenhenger var underlagt en mannlig slektnings økonomiske kontroll, og dermed uten direkte politisk makt, er det sannsynlig at det fantes andre sosiale hierarki der kvinner kunne gjøre seg gjeldende. Legekunst, produksjon av bestemte varer, og overføring av tradisjoner er verdier som ikke passer inn i den gjeldende modellen. Den skjuler dermed at kvinner kunne ha makt, og til og med trone øverst i visse hierarkier. Tekstilproduksjon, matproduksjon og annet virke var viktige sosioøkonomiske bidrag som sjelden blir vektlagt i beskrivelser av vikingsamfunnet (Coleman & Løkka, 2014, s. 24). Ved at disse bidragene utelates, skrives kvinnene ut av en betydningsfull side av historien, og får rollen som «den andre», eller objektet i samfunnet.

I dagens forskning er det feministiske perspektivet - som tidligere gjerne ble kalt kvinneforskning – en tendens til å betraktes som noe umoderne, og har derfor ofte blitt erstattet av *gender*- eller kjønnsforskning (Løkka, 2014, s. 28). Løkka (2014) hevder at det er et behov for et bevisst kvinneperspektiv i vikingetidsforskningen grunnet at den generelle fremstillingen er presentert med en maskulin overbygning som synes å føre forskningsresultater knyttet til kvinner og kvinneliv inn i spesiallitteraturen. Gjennom utviklingen av det feministiske perspektivet mot nye begrep er likevel De Beauvoirs innflytelse fremdeles til stede i dagens forskning.

I den norrøne litteraturen har vi i stor grad blitt presentert for historier skrevet av menn som har skrevet om menn og for menn, og der kvinner gjerne får en fremstilling sett gjennom en manns øyne (Mundal, 1980, s. 1). Vera Henriksen brukte en stor del av sitt virke som forfatter til å vise kvinnenes rolle i det norrøne samfunnet, og dermed vise frem kvinnene i et annet perspektiv enn kun som en støttespiller eller agitator for menns handlinger. Henriksen utnytter de motsetningene som finnes både i kildene og i materialet når det gjelder kjønnsroller når hun skaper karakteren Sigrid. Det blir da interessant å se hvilket handlingsrom Henriksen opererer innenfor.

2.3 Vera Henriksen - en feminist?

I norsk kvinnelitteraturhistorie fremholdes ikke Henriksen som feminist, men beskrives som forfatteren av en sterk og intelligent kvinneskikkelse, som selv om hun ikke deltar direkte i det politiske, kommer med interessante synspunkt på datidens samfunnsliv og ideologi (Rønning, 1990, s. 70). I et biografisk perspektiv var Henriksen på en måte heller ikke en feminist, selv om hun tok utradisjonelle valg med tanke på utdanning. Gjennom hennes utdannelsesløp kan vi se at hun var en kvinne som ønsket å skaffe seg en høy kompetanse innenfor felt som tradisjonelt ikke var knyttet til kvinner på denne tiden. Hun valgte en mannsdominert utdanning innen arkitektur, som kan være et tegn på at hun var en sterk kvinne som evnet å velge utradisjonelt. Wenche Findal (2004) skriver i sin bok om kvinner i arkitekturen:

For de første generasjonene var mannsdominansen total: Lærerne var menn, de yrkesmessige forbildene var menn, og de arkitektoniske inspirasjonskildene var skapt av menn. Det er helt klart at de første kvinnene som våget seg inn i en mannsdominert utdanning var i besittelse av et helt spesielt mot og/eller vokste ut av og hadde støtte fra en familiekultur med usedvanlig liberalt kvinnesyn (Findal, 2004, s. 64–65).

Her kan vi anta at hennes fars evne til og store ønske om å formidle kunnskap til henne som jente allerede fra ung alder, i tillegg til det faktum at hun var enebarn, var med på å legge forholdene til rette for at hun kunne få anledning til å studere. Samtidig ser vi at hun i forbindelse med ekteskapet velger å avslutte studiene, blir hjemmeværende husmor, og de neste ti årene i stor grad være en støtte til sin manns karriere. Hennes uttalelser i en artikkel som kom ut *Samtiden* i 1961 kan belyse disse valgene ytterligere der hun advarer mot at kvinner skal få like rettigheter i arbeidslivet som menn, og at kvinners primære ansvar er i hjemmet – med å føde barn og oppdra dem (V. Henriksen, 1961, s. 572–580). Dette er en artikkel som ble skrevet mens hun fortsatt bodde i USA, og som er sagt å ha vekket stor debatt her i Norge, uten at Henriksens var oppmerksom på det (Kristiansen, 1963, s. 10–11). Utgivelsen er skrevet som et brev til andre kvinner, og innledningen har en humoristisk vri som muligens skal lokke menn til også å lese brevet. Det står som følger: «KVINNE, QUO VADIS? (Et åpent brev fra en kvinne til sine medsøstre, menn bes ridderligst å bla hurtig igjennom)» (V. Henriksen, 1961, s. 572). Dette virker å være et retorisk virkemiddel, der hun ved å be menn om å bla forbi, vekker deres oppmerksomhet og nysgjerrighet slik at de også vil finne ut av det som står. En kan derfor spørre seg om teksten egentlig er skrevet for menn?

Menn burde derimot ikke umiddelbart frykte det som står i teksten. Henriksen (1961) er først positiv til de endringene som kvinnekampen har ført til, der kvinner har fått mulighet til et selvstendig liv, men hun vil advare mot at det skal gå for langt. Likeverd blir benyttet som et

begrep i kontrast til likerett. Hun gir ulike eksempler der hun peker mot kvinners og menns ulike egenskaper og funksjoner i samfunnet, og det at kvinner og menn skal bli likestilt på alle nivå vil kunne bety at familien som enhet til slutt går i oppløsning. Det er i hennes syn ikke likestilling dersom kvinner må etterape menns egenskaper og kvaliteter for å oppnå like rettigheter. Hun har et ønske om at kvinnen skal føle stolthet over den jobben hun gjør som husmor og som den primære barneoppdrageren. Kvinnens rolle er i hjemmet, og der ligger også hennes rettigheter: «Og når en kvinne sier at hun er husmor, la oss slutte å tenke at hun er dum eller uten ambisjoner la oss føle det som en ærestittel og innse at i arbeidet som husmor og mor er den åndelige innsats vel så viktig som den fysiske» (V. Henriksen, 1961, s. 579). Her kan vi fornemme at Henriksen inntar et essensialistisk syn på kjønn, der det biologiske gir kvinner og menn spesifikke egenskaper. Kvinnen skal med dette ha ansvaret for hjemmet, fordi hun har de beste forutsetningene for å gjøre en god jobb som den primære omsorgspersonen. Dette kan kobles til begrepet forskjellsfeminisme, som er den andre hovedretningen innenfor feminisme, og er en kontrast til likhetsfeminismen, som de Beauvoir talte for (Nestor, 2005).

Ved å henvende seg til leseren som hun gjør, søker hun å skaffe seg mottakere av begge kjønn. Samtidig som Henriksen gir støtte til den kvinnekampen som har funnet sted, er hun bekymret for at «det kvinnelige» skal gå tapt fordi alle endringer skjer på menns premisser. Dersom vi ser til Simone de Beauvoir kan vi se at Henriksen her peker mot noe av det som vi ser gjennom kvinnen som «den andre». Henriksen frykter for at full likestilling fører til at kvinner mister sin egen identitet og verdifulle egenskaper fordi de adopterer menns egenskaper og kvaliteter for å få samme rettigheter som menn. Henriksen gir med dette det biologiske kjønnets spesielle egenskaper. På en måte kan vi si at Henriksen er en forsvarer for kvinnen, men forsvaret er rettet mot kvinnen selv. Ved å unngå generell likestilling, får kvinnen likeverd. I et intervju i 1972 ser vi at det blir stilt spørsmål om hva Henriksens tanker rundt kvinnens stilling er, og her sier hun som en respons til henvisningen til den gamle artikkelen at:

Vi lever i en tid med oppløsning av gamle normer. Men jeg synes meget tyder på at det vi kaller mannens eller kvinnens særpreg til sammen danner et hele – menneskelighet. At hvert kjønn bærer med seg fortrent de egenskaper som vårt samfunn tilkjenner det andre. Og jeg håper inderlig at likerett ikke betyr at vi alle skal tvinges inn i den gamle aggressive mannsnormen (Torgersen, 1972, s. 29).

Ved å benytte denne artikkelen, og Henriksens personlige valg, kan vi anta at hun selv om hun var opptatt av at kvinners stemme skal bli hørt, var hennes oppfatning at kvinnens primærrolle å ta vare på familien. Hun kan derfor vanskelig bli ikledt en rolle som feminist, men hun har likevel noen feministiske trekk der hun ønsker at kvinner skal få uttrykke sin egen identitet på

lik linje som menn. Vi kan også se at hennes interesse for mennesker i brytningstid ikke bare gjelder tidligere tidsperioder, men noe som opptar henne i samtiden. Det vil dermed være noe vi kan se etter i fremstillingen av Sigrid.

3.1 Analyse

I denne analysen skal jeg se på Sigrids rolle i trilogien, og hvordan hun blir fremstilt som kvinne. Jeg skal nærlese trilogien som består av bøkene *Sølvhammeren* (V. Henriksen, 1973c), *Jærtegn* (V. Henriksen, 1973b), og *Helgenkongen* (V. Henriksen, 1973a). De ble første gang utgitt mellom 1961-1963. Jeg vil i tillegg henvende meg til historiske kilder som *Snorre Sturlasons kongesagaer* og Tore Skeies *Hvitekryst* som kan peke mot spesielle særtrekk som blir viktige for analysen. Jeg vil også trekke inn poenger fra arbeidet til Nancy Coleman og Nanna Løkka (2014) for å undersøke om nyere forskning kan vise at Sigrid kan bli stående som et symbol på et utviklingstrekk i det feministiske prosjektet på 1960-tallet. Gjennom å utforske Sigrids utvikling av egen identitet og i hvilken grad hun evner å subjektivere seg selv, eller blir subjektivert av andre i sin rolle som kvinne, vil det være mulig å identifisere en karaktertransformasjon. Ved å benytte nære relasjoners reaksjoner på Sigrids handlinger skal jeg undersøke i hvilken grad hun er et objekt eller subjekt i handlingen.

3.2 Sigrid som subjekt eller objekt i romanene

I *Sølvhammeren* møter vi Sigrid som ung kvinne og hvordan hun blir fra første side introdusert for en ung dame med en sterk personlighet. Anslaget i romanen presenteres av en aural forteller og handlingen starter *in medias res*. Navnet på den halv voksne jentungen blir ikke presentert i starten, men det første avsnittet gir oss en pekepinn på hvilken tidsperiode handlingen foregår i: «Gid Hel hadde Tore! Gid Finn-Mottul sendte gann – Hun stanset uvilkarlig midt i tanken. «Det kan gå troll i ord,» pleide Hild og si» (V. Henriksen, 1973c, s. 7)¹. Teksten endres til en personal forteller gjennom jentungens tanker, der hun gir oss navnet på to norrøne skikkelser, Hel og Finn-Mottul, og navn på to andre personer som har hatt en tydelig innvirkning på hennes tankemønster, nemlig Tore og Hild. Leseren blir dermed raskt introdusert for et miljø der de norrøne gudene står sterkt, som vil gi forståelsen av at vi befinner oss over 1000 år tilbake i tid. Videre på de første sidene får leseren informasjon om at jentungens navn er Sigrid, at Tore er hennes bror, og at Hild har hatt rollen som en oppdrager for barna.

Hild Ingesdatter var på vei til ildhuset da de [Tore og Sigrid] kom inn på tunet. Hun måtte stanse å se på dem, hun følte rent en mors stolthet. For det var hun og Halldor, mannen hennes som hadde tatt ved styret på gården den gang budet om at den eldre Tore Hund, far til Tore Hund og

¹ Videre henvisninger til romanen *Sølvhammeren* blir ført med kun sidetall.

Sigrid og Sigurd, var brent inne et sted i Sveariket (s. 15).

Denne rollen har Hild fått grunnet at barnas mor, Alvhild, mistet forstanden etter ektemannens død, og har nå selv vært død i mange år (s. 15). Tore, Sigrids bror, er dermed Tore Hund, den viktigste høvdingen på Hålogaland, og en kjent skikkelse fra historien knyttet til Olav Haraldsson (Olav den Hellige) (Skeie, 2018, s. 14). Sigrids andre bror, Sigurd, blir samtidig presentert ved å beskrive hans giftermål med Sigrid Skjalgsdatter, søster av den mektige Erling Skjalgsson på Sola. Historiker Tore Skeie (2018, s. 14) beskriver Erling Skjalgsson som «Vestlandets ukronede konge. Mektigst i Norge etter Olav». Vi ser her at kjente historiske skikkelser som er godt dokumenterte gjennom ulike tekster blir satt sammen med kvinnelige karakterer som har en mer mangelfull beskrivelse. Dette frigjør forfatteren til å på den ene siden bygge opp en fiksjon tilknyttet de mindre kjente i persongalleriet, men som på den andre siden låser forfatteren fast til å knytte fiksjonen opp mot de historiske kildene.

Henriksen var tidlig ute med å benytte den kunnskapen som fins om det norrøne samfunnet til å fortelle Sigrids historie, som den kan ha sett ut. Gjennom et kvinneperspektiv i Henriksens romaner kan vi dermed oppleve den norrøne tidsepoken sett i et annet lys enn gjennom blodhevn, kamp og strid som lett blir forbundet med menns fortellinger knyttet til vikingesamfunnet. Samtidig åpner dette for spørsmål knyttet til kvinnerollen, hva slags posisjon kvinner hadde i det norrøne samfunnet, og på hvilken måte de kunne påvirke hendelser som senere er kreditert menn i sin helhet. Dette ville vært et tema jeg gjerne skulle fulgt opp ytterligere, men det krever en egen undersøkelse i seg selv, og ville fylt en egen oppgave. Tore Skeie (2018, s.14) nevner også den historiske karakteren Sigrid i sitt verk som omhandler historien om Olav den Hellige, men hun er kun nevnt med fornavn, og som kone til de mer kjente mennene som hun etter hvert ble gift med. I *Snorre* (Storm, 1900, s. 356 og 475) er Sigrid også navngitt, og beskrevet som Tores søster, Olves kone, og senere Kalv Arnessons kone etter Olves død. Dette gir oss verdifull informasjon knyttet til Sigrid som historisk person. Hun har eksistert på lik linje med de mennene som har blitt omtalt i utallige skrifter og arkiv, men hennes opplevelser er ikke ansett som viktige nok til at de har fått plass i arkivene. Det kan likevel være med på å underbygge den historien som Henriksen fortalte allerede for 60 år siden, og viser at romanene er utformet med bakgrunn i et historisk rammeverk.

3.3 Hvordan fremstilles Sigrid som barn/ungdom?

I starten av *Sølvhammeren* møter vi en ung Sigrid som har begynt å få romantiske følelser knyttet til en ung mann som arbeider på gården. Hun beskriver spenningen i det å kunne påvirke

en manns handlinger, samtidig som hun begynner å få øynene opp for hvilke konsekvenser det kan få:

Og visst hadde hun moret seg med å gjøre øyne til ham [Eirik] noen ganger i sommer; hun hadde nok merket, også, at han ble fort i pusten når han av og til kom nær henne. Hun hadde ikke glemt, heller, den gangen i forhallen, da han hadde tatt hånden hennes og holdt den i sin varme hånd, og så, med ett, lagt den andre armen om livet på henne og trukket henne inn til seg, fort og hardt. Han hadde hvisket noe i øret hennes før han slapp henne, noe om at han var glad i henne, og holdt hun av ham? Hun hadde ledd og sagt: «Du kan skjønne det!» Så hadde hun dyttet ham fra seg. Men ikke hardt, for det var noe med øynene hans som fikk henne til å la være (s. 7).

Sigrid har levd i en beskyttet tilværelse, og ser ikke hvilke konsekvenser hennes handlinger har for andre som har en lavere status i samfunnet. Dette fører imidlertid til at Tore forstår at hun nå i en alder av 15 år er så gammel at det er på tide hun giftes bort, før hun ødelegger sin posisjon som et ettertraktet hustruemne. Tore forteller at han allerede har lovet henne bort, til Olve Grjotgardsson (s. 13). Sigrid har altså ingen innvirkning på hvem hun skal gifte seg med, det er allerede bestemt. Hennes umiddelbare reaksjon viser imidlertid en ung jente som ikke har angst for å uttrykke sine meninger til den personen som har makt til å bestemme hennes videre liv: «Ikke hadde jeg trodd om deg, Tore Hund, at du ville gifte meg bort til en halvgammel bonde fra ei innbygd!» (s. 13). Her kan det virke som Henriksen benytter sin samtid som en referanse til å beskrive Sigrids respons, fordi Tore som høvding og ættens overhode har all råderett over Sigrid, og det kan synes utenkelig at en ung tenåringsjente skal ha så lite respekt for dette at hun reagerer med så sterk motstand. I dette samfunnet ville unge kvinner sannsynligvis ikke ha mulighet til å forestille seg å bestemme over sin egen skjebne, og at en ungjente som ikke har møtt sin høvdingbror på over ett år skal ha mot til å protestere mot en slik avgjørelse, kan settes i sammenheng med den mer selvstendige rollen som kvinner i Norge hadde fått i begynnelsen av 1960-tallet. Jeg forstår det som at Henriksen tar med seg noe av de samfunnsendringene som hun selv er en del av inn i fortellingen om Sigrid.

Gjennom forberedelsene til Sigrids bryllup får vi innsikt i ungjentas tanker knyttet til det ekteskapelige samlivet, og spørsmål hun skulle ha hatt svar på. Sigrid anser selv at hun har gjettet seg til mye av å se på dyrelivet på gården, og gjennom den rå språkbruken fra huskarene eller hvisking fra tjenestejentene (s. 23). Likevel blir hun skremt av hennes eldste brors kone, Sigrid Skjalgsdatter, som kommer for å ha overoppsynet med alt som må være gjort før den store dagen. Svigerinnen forteller om at hun på bryllupsnatten ble tatt med makt, og at samlivet med Sigrids bror Sigurd har vært vanskelig:

Hun visste nok at Sigurd hadde tatt henne for medgiftens skyld; hun hadde fått høre sent og tidlig hjemme, at for skjønnheten kom ingen til å ta henne. Sigurd hadde da heller ikke lagt skjul på at sølvet lå hans hjerte nærmere enn hun gjorde, og rå og hensynsløs hadde han vært; hun pyntet ikke på noe da hun fortalte om det. Og så var ektesengen blitt rent som et likstrå for henne, sa hun (s. 23).

Etter dette opptrinnet med svigerinnen blir Sigrid skremt, og ber etter hvert Tore om å bli med ut i båt rundt Bjarkøy, en siste gang (s. 25-26). Hun får lov av Tore til å styre båten, som hun har fått lov til tidligere i oppveksten. Men, tankene er et annet sted, og Tore må redde de fra å gå på grunn:

«Sigrid!» Han slo neven i båtripen. «Ved alle guder, hva går det av deg?» «Jeg er redd,» svarte hun bare, så begynte hun å gråte igjen. Hun hadde aldri hatt hemmeligheter for broren, og det falt ham ikke vanskelig å få ut av henne hva som var blitt sagt den natten Sigrid Skjalgsdatter brøt sammen (s.26).

Redselen for det ukjente fører Sigrid til å støtte seg til den personen hun stoler mest på i verden, nemlig broren Tore. Sigrid prøver videre å få vite mer om den mannen hun skal gifte seg med, som utseende, alder og oppførsel generelt. Hun har altså i flere dager og uker gått rundt på gården og hjulpet til med forberedelsene til sitt eget giftermål, uten å ha inngående kjennskap til sin kommende ektemann. Når Sigrid beskylder Tore for å avtale ekteskapet kun for å komme i slektskap med den mektige Lade-ætten, svarer han slik:

Jeg har ikke noe imot og komme i mågskap med Lade-ætten, du kan ha rett i det. Men det er ikke hovedsaken i dette. Gifte betyr ikke så mye for en mann som det gjør for en kvinne. For hva han er født til, det fortsetter han å være, selv om han gifter seg med en kvinne av lavere byrd. Men for en kvinne er det annerledes, du vet det, Sigrid, hvis du tenker deg om. Og bedre gifte enn dette kommer du aldri til å få (s.29).

Samfunnets normer bestemmer her Sigrids handlingsrom. Hun kan ikke bryte ut ved å nekte å gifte seg, eller gifte seg med en mann av lavere byrd. Men hun våger å stille spørsmål, og hun henvender seg til en mektig mannlig slektning for å få svar. Det gir leseren et innblikk i at denne unge kvinnen har en sterk personlighet og mot til å uttrykke den, som blir et frampek mot at hun blir en sentral skikkelse i historien.

Å ha en rolle som husfrue har blitt fremstilt som både ærefullt og ansvarsfullt. Henriksen beskriver dette på ulike måter i trilogien. Ved Sigrids ankomst som ung kone på Egge forventer hun å bli tildelt nøkkelknippet som tilhører husfrua, som hun nå har blitt via giftermålet med Olve. Hun opplever imidlertid at Olves mor, Tora ikke gir slipp på nøklene. Dette betyr at Sigrid kun er frue i teorien, men ikke får respekten som følger med det å ha det fysiske nøkkelknippet hengende i beltet. Det blir først nevnt etter at Sigrid har vært på gården i to uker: «Aller minst likte Sigrid at Tora hadde beholdt nøkkelknippet, som var tegnet på verdigheten som matmor på

gården. Sigrid mente at det rettelig tilkom henne, siden hun var gift med husbonden» (s. 46). Tora vil etter hvert gi nøklene til Ragnhild - kona til Guttorm Haraldsson, mannen som er sagt å styre gården i Olves fravær (V. Henriksen, 1973c, s. 47). Olve slår i bordet og nekter på det, men det medfører likevel ikke at Sigrid får råderett over nøklene. Svigermoren beholder de frem til Sigrid føder en velskapt sønn, og Tora legger da nøkkelknippet i hånden på den nyfødte gutten, og sier at han nå kommer til å rå på gården, men at moren hans må ta vare på de for ham (V. Henriksen, 1973c, s. 77). Gjennom disse utsagnene viser Henriksen at selv om mennene i utgangspunktet står som eiere eller styrere av eiendommene, er det kvinnene som i praksis har ansvaret for at de blir skjøttet vel. Samtidig ser vi muligens at Henriksen viser samtidens syn på menn som forsørgere og kvinner som omsorgspersoner kommer fram ved at gutten får nøkkelknippet, og at moren skal ta vare på det til han er stor nok til å ta ansvaret selv. At nøklene har vært et symbol for kvinnes verdighet blir her nedvurdert ved at det lille guttebarnet får rollen som den egentlige innehaveren. Fremstillingen av nøkkelknippet som et symbol for husfrueverdigheten er imidlertid nå under debatt. Pernille Pantmann (i Coleman og Løkka, 2014, s. 39) skriver at husfruen og nøkkelknippet er en arkeologisk myte som har oppstått uten å ha konkrete referanser til opprinnelse. Dette er en «sannhet» som har oppstått på bakgrunn av at det har blitt gjentatt tilstrekkelige ganger. Hun påpeker at det ikke er gjort arkeologiske funn som støtter en teori om at nøkler alene kan settes i sammenheng med kvinners status eller råderett over avlåste gjenstander. Henriksen bruker denne myten for å vise hvordan Sigrid utvikler seg fra en ungjente til kvinne, og gjør dette ved å bruke Olves karakter:

Han så på henne der hun stod foran ham: Den lange kjolen, linet over håret, de tunge bronsespennene og perlekjedene, og hengende i fine kjeder fra spennene saks og kniv, nålehus og nøkkelknippe. Det var ingen tvil, jentungen fra Bjarkøy var blitt husfrue. Og ikke nok med det, hun var begynt å bli temmelig klar over sin verdighet også (s. 93).

Ved å vise fram Sigrid i all sin husfrueprakt blir leseren innforstått med at ungjenta har landet i sin nye rolle som kvinne og mor, og klar over det ansvaret som rollen krever. Dette er også det øyeblikket der Olve innser hvilken kvinne han har giftet seg med. Samtidig blir vi like etter gjort oppmerksom på hvor grensene går for Sigrids makt.

Sigrid føler seg sveket av Olve etter at de har giftet seg, og utdraget fra innledningen til denne oppgaven viser øyeblikket hun innser at hun har en egen styrke, og ikke trenger sin manns oppmerksomhet for å ta vare på sønnen eller gården. Olve på den annen side oppdager at hans unge kone både har intelligens og kan være en god samtalepartner. Han ønsker derfor å gjenopprette tilliten som Sigrid hadde til han i starten. Når han ønsker å ta henne med på en tur for å gjenske disse følelsesmessige båndene de hadde, mener Sigrid først at hun ikke har tid

til å forlate gården. Han viser sin makt som ektemann på denne måten:

«Jeg skal snakke med mor», sa han. «Jeg er sikker på at gården står ennå når vi kommer tilbake, og at ungen ikke kommer til å lide noen skade.»

«Men jeg tror-»

«Er det du som er husbonden på Egge, eller er det jeg?» (s.93).

Henriksen bruker her de rammene som er lagt i de historiske kildene, og utfordrer ikke det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret. Mannen er den som har det avgjørende ordet, og kvinnen har liten makt til å utfordre hans bestemmelse. Sigrid er dermed her fremstilt som et objekt da hun følger de tradisjonelle normene for kvinnerollen i samfunnet på i denne tidsperioden. Samtidig kan en bemerke at Sigrid som troverdig karakter ville blitt dårligere dersom hun så tidlig i romanen kunne vike vekk fra et historisk faktum som er så godt dokumentert. Det at kvinner var underlagt mannen er vel etablert kunnskap. Gjennom at Sigrid fremstilles innenfor det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret, og at Henriksen holder seg tro mot kildene blir det vanskelig å klassifisere Sigrid som en feministisk skikkelse, eller Henriksen som en feministisk forfatter. Leter vi andre steder, finner vi imidlertid eksempler som nyanserer det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret.

3.4 Et likestilt ekteskap

Olve og Sigrids ekteskap har sine utfordringer i starten, og ved at aldersforskjellen mellom ektefellene er så stor, i tillegg til å være underlagt det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret virker maktforholdet å være skjevt. En moden mann som er 6-8 år eldre enn broren Tore, som gifter seg med en ungjente på femten burde tilsi at Sigrid blir den underlegne parten (s. 26). Det blir her interessant å undersøke om Henriksen utfordrer forestillingen om den dominerende mannsrollen. I starten er realiteten for Sigrid at hun er underlegen Olve. Hun blir gående litt i ingenmannsland på Egge, uten det fulle ansvaret for gården. Olve ser ikke at hun har det vanskelig, og Sigrid må derfor selv finne en måte å vise at hun er god nok. Det første steget mot denne anerkjennelsen kommer når Sigrid må trå til for å hjelpe under en fødsel (s. 51–54). Idet kvinnene forstår at ungjenta som tar sjefsrollen også er gravid selv, øker respekten for henne. Vi får her et av de første tegnene på at Sigrid modner fra å være en jente, til å bli en kvinne. Jeg mener også å finne et vendepunkt i den første romanen der Sigrid og Olve blir likestilt som partnere gjennom beskrivelser av styrkeprøver.

I det norrøne samfunnet kan det virke som at manndomsprøven var knyttet til den første gang en unggutt bar våpen i kamp, reiste på sin første langferd eller deltok i en konkurranse mot en

jevnbyrdig motstander. Det er slike fortellinger som vi har blitt gitt gjennom de ulike sagaene som har blitt stående som en norm som var gjeldende for perioden. Selv om det er reist mange spørsmål til troverdigheten og det historisk korrekte i sagaene, er de sammen med ulike kvad sett på som kilder som forteller oss noe om livet i vikingtid, og et godt utgangspunkt for å forstå arkeologisk materiale (Dahl Bratrein, 2015, s. 13). Gjennom en slik manndomsprøve fikk de bevist at de var blitt voksne menn. Olve beskriver dette etter at Sigrid har født deres første barn, Grjotgard (V. Henriksen, 1973c, s. 90). Han forteller om den gleden en mann kan oppleve når han kjemper mot en jevnbyrdig motstander, og føler at en har brukt opp det siste av ens krefter, men oppdager en skjult styrke som en ikke ante at en hadde. Sigrid bryter her inn og sier: «Og når du kjenner denne styrken, finner du en ny trygghet i deg selv» (s. 90). Hun beskriver her at hun opplevde det samme under Grjotgards fødsel. Olve sier videre at han så at Sigrid hadde blitt voksen i det sønnen ble båret fram for han. «En mann møter sin manndomsprøve når han først `farger vargens fot i blodet`, som en sier om den første gangen han bærer våpen i kamp. Jeg har aldri før tenkt over at en kvinne også møter en slik prøve» (s. 90). Vi ser dermed at kvinnenes risiko ved å føde barn blir direkte sammenlignet med det å dra ut i strid. Med tanke på at faren for død var sterkt til stede i begge tilfeller, gir dette bildet oss en større forståelse for hvilken risiko kvinner stod overfor i forbindelse med å sette et nytt liv til verden. Dette blir ytterligere vektlagt ved at Tore Hunds kone Ragnhild dør i barsel, og beskrivelsen av hvordan det påvirker hans reaksjoner i ettertid (s. 138). Her fremstiller Sigrid direkte i samtale med Tore hvordan fødsel er kvinnenes slagmark, og at det å dø i barsel er like ærefullt for kvinner som det er for menn som dør i strid:

«En mann må reise ut,» sa hun. «Han må søke kampen for å vise seg selv og andre at han er en mann. Men til en kvinne kommer hennes første prøve enten hun søker den eller ikke når hun skal føde det første barnet sitt; etter den dagen vet hun hva hun er verdt. Og om hun skulle møte døden i dette, og hun møter den med tapperhet, dør hun like heltemodig som noen kriger på valen.» (V. Henriksen, 1973c, s. 144–145).

Her kan det synes som om kvinnens verdi i utgangspunktet er knyttet til å klare å føde barn. Umiddelbart kan det leses som om hun er verdiløs dersom barnet eller hun selv dør. Men Sigrid sier også at dersom kvinnen møter døden, så dør hun med like stor ære som en kriger på slagmarken. Sigrid sidestiller menns og kvinners verdi, men gjennom prestasjoner på ulike arenaer. På samme måte som en mann får ære og økt selvsikkerhet gjennom å mestre det første slaget han er med i, har kvinnen den samme muligheten den første gangen hun skal føde et barn. På den ene siden er kvinnens verdi i samfunnet knyttet til om de evner å føde friske barn, på en annen side oppdager Sigrid en indre styrke gjennom å mestre situasjonen, og oppnå kontroll

over egne fysiske reaksjoner. Sigrid blir her likestilt med sin ektemann og sin bror gjennom en direkte sammenligning mellom kvinners og menns største styrkeprøver. Krigeren og den fødende kvinnen har de samme følelsene og kreftene som kommer til syne når det gjelder som mest. Denne skildringen blir dermed en måte å vise hvordan menn og kvinner har mer til felles enn det som er naturlig å tenke seg. Følelsene og reaksjonene der det ene kjønn er klart til å gi liv, og det andre er klart til å ta liv blir identiske. Kvinnen er ikke her bare objektet i handlingen, men også et subjekt sammen med mannen. Henriksen gir oss her en alternativ sannhet knyttet til menns og kvinners styrkeforhold, der de gjennom prestasjoner på ulike arenaer kan vise at de er likestilt. Dette vil i så måte kunne speile Henriksens syn i samtiden der hun uttrykker at kvinner og menn er likeverdige, men at de har ulike egenskaper knyttet til biologisk kjønn. Sigrid og Olve er her likeverdige mennesker, men Sigrid viser sin styrke i hjemmet, og Olve sin styrke i offentligheten. Denne hjem/offentlig dikotomien er noe vi kjenner igjen fra den tradisjonelle historiske forskningen fra samtiden, som viser at Henriksen i stor grad forholder seg til gjeldende forståelse av det norrøne samfunnet.

3.5 Sigrids posisjon som moden kvinne i romanene

Jærtegn starter med beskrivelsen av Kong Olavs henrettelse av ektemannen Olve, etter han er beskyldt for å holde blot på Mærin (V. Henriksen, 1973b, s. 29–32). Etter Olves død beslaglegger kongen alle Olves eiendommer, og lyser Olve ugild. Ugild er her ment å bety en person som har mistet sin ære, og som det ikke skulle betales bot for om personen ble drept. Henriksen forsøker her å vise at gifte kvinner hadde eierskap over egne eiendommer ved å beskrive hvordan Sigrid trer frem foran Kong Olav for å be om å få tilbake de eiendommene på Beitstad som var hennes brudegave, og ikke i Olves eie:

Sigrid bad om å foretrede for kongen, hun hadde en sak som hun gjerne ville bringe frem for ham. Hun fikk lov til å tale, og hun gikk frem i kretsen som var dannet om stolen der kongen satt. – Selv kongen lente seg forover i stolen da hun kom, og stemmen var mildere enn vanlig da han snakket til henne:

«Si frem hva du har på hjertet!»

«Det gjelder gårdene på Beitstad,» sa Sigrid. «I nevnte dem herre konge, blant hva I la under eders eiendommer. De var mine gårder, herre, ikke Olves. De var brudegaven min.» (V. Henriksen, 1973a, s. 34).

Henriksen presenterer her i Sigrid en kvinne som viser mot og initiativ til å forsøke å sikre seg og sine barns en rettetmulighet, og en sikker havn. Sigrid konfronterer sin manns morder direkte, og har kunnskap og talemåter nok til å utfordre den personen som har makten til å bestemme hennes videre skjebne. Selv om kvinnen i denne situasjonen er bundet av de

samfunnsmessige konvensjonene som ligger til grunn, og på den måten ikke kan sies å være subjektet i eget liv, viser det allikevel et ønske om å forbedre den situasjonen hun opprinnelig er satt i. Sigrid har kunnskap om lover og regler grunnet sin kommunikasjon med Olve, og utnytter denne kunnskapen til å stille krav. Kongen gir henne tilbake gårdene, men kun dersom han kan få besøke de som om de var hans egne, og Sigrid frykter med ett at han skal kunne kreve at hun dermed følger med som en eiendel som han kan benytte fritt:

«Med glede skal jeg ta imot en konge som lever etter kristendommens bud.»

Øynene deres møttes igjen, og denne gangen var det ikke hun som vek først i blikket.

«Du kan få ha gårdene dine,» sa han. Og han gjorde et kast med hodet at hun skulle gå (V. Henriksen, 1973b, s. 36).

Sigrid tør her å utfordre kongen i den grad at han må vike med blikket. Hun får gårdene sine, og hun har vitner på at han ikke kan bryte kristendommens bud dersom han kommer på besøk. På denne måten flytter Henriksen grensene for hva en kvinne kan tillate seg å gjøre innenfor en maktstruktur som er så tett forbundet med det maskuline. Sigrid blir her et subjekt i egne øyne, mens hun fremdeles er et objekt for de mennene som tar de endelige avgjørelsene.

Vi har tidligere sett at Sigrid fremstilles som en sterk og handlende kvinne, både i samtaler med mannlige overhoder, og gjennom at hennes kvinnelige styrke fremvises i kontrast til mansrollen. Her er det viktig å understreke at disse overhodene var komplette, og det var lite Sigrid kunne gjøre for å overstyre valg som disse mennene gjorde. Henriksen utnytter derfor den informasjonen som blir gitt gjennom historisk kildemateriale, sagaer og kvad til å vise frem Sigrids måte å påvirke menns handlinger. Der Sigrid lykkes i å påvirke, kan vi deretter se på hvilke konsekvenser dette får for henne, og hva det kan fortelle oss om Henriksens samtid.

I begynnelsen av *Jærtegn*, etter Olves drap, er Sigrid usikker på hva hennes fremtid skal bringe. Etter å ha blitt beordret med Kong Olav inn til kongsgården i Nidaros, tar hun kontakt med Sigvat Skald som er en nær venn, for å søke informasjon om hva kongen tenker (V. Henriksen, 1973b, s. 42–43). Sigvat får en viktig rolle også senere i trilogien, som jeg skal komme tilbake til. Hun får ved sønnenes hjelp skalden i tale, og spør direkte: «Vet du hvorfor kongen har brakt meg hit og hva han har tenkt å gjøre med meg?» (V. Henriksen, 1973b, s. 43). Gjennom denne samtalen får hun vite at kongen har planer om å gifte henne bort med en av hans menn. Sigvat spør deretter om hun kunne tenke seg å gifte seg med ham, men sorgen over Olve er så sterk at hun sier nei. Etter denne samtalen blir hun liggende våken, og tenke over hva som kan komme til å skje med henne dersom hun går imot kongens ønsker. Etter å ha tenkt hele natten, går hun til sønnene for å be om råd. Hun tar dermed en mer passiv rolle, der hun ved å søke mannlig

bekreftelse venter med å ta en beslutning før hun har fått godkjenning fra sine unge sønner. Hun samler mot og styrke ved å gå til familien, det trygge og kjente. Etter dette møtet tar hun på ny kontakt med Sigvat, for å takke ja til hans forslag om ekteskap. Hun sier direkte: «Jeg er kommet til at jeg gjerne vil gifte meg med deg, Sigvat» (V. Henriksen, 1973b, s. 45). Hun forsøker her å ta kontroll over eget liv, og dermed være med på å forme sin skjebne. Men, nå er det for sent. Hennes tidligere reaksjon har fått Sigvat til å tro at hun ikke har følt at han er god nok for henne, og han har dermed snakket godt for en annen av kongens menn, Kalv Arnesson. Kongen har godtatt denne anmodningen, og har allerede besluttet at Kalv skal bli Sigrids nye ektemann, og i tillegg bli Kongens lendmann på Egge. I denne situasjonen er det helt tydelig at Sigrid ikke har noen mulighet for å influere den avgjørelsen som er tatt, og hun er objektet i handlingen.

Når Kalv senere kommer til Sigrids hus, er hans uerfarenhet og forsiktighet noe som Sigrid øyeblikkelig bruker til sin fordel. Nå har hun en mulighet til å vise sin styrke, og benytte de kunnskapene hun har fått gjennom ekteskapet med Olve til sin fordel. Hun viser sin stand ved benytte et formelt språk, som for å understreke at hun ikke er en hvilken som helst kvinne han kan gjøre med som han vil:

«Synes I, Kalv Arnesson, at I bedrer min stilling her ved å oppføre eder usømmelig mot meg?» Han svarte ikke, men han tok armen til seg. Og hun fortsatte i samme tonen: «Sikkert er det vel ikke, heller, at I vil ønske å gifte eder med en kvinne som bærer en annen manns barn» (V. Henriksen, 1973b, s. 48).

Ved å endre måten Sigrid snakker på, viser Henriksen her på en virkningsfull måte hvordan Sigrid forsøker å finne en måte å komme seg ut av det kommende ekteskapet med Kalv. Sigrid fremstår her som en kvinne med kontroll og en høy status, en status som hun egentlig har blitt fratatt. Kalv blir utfordret av Sigrid, og må ta et valg basert på informasjon han ikke visste for kun få sekunder siden. Når kongen i dette øyeblikk sender beskjed om at de begge skal innfinne seg hos ham, kommer Kalv med en forsikring til Sigrid. Henriksen gir her en ny skriftlig fremstilling av maktforholdet mellom partene, der Kalv blir gjort underlegen:

De reiste seg og gikk sammen over tunet. Men før de gikk inn i målstuen stanset Kalv. Han tok begge hendene hennes i sine, og han så ned da han snakket. «Jeg – jeg vil gjerne ha deg selv om du er med barn. Og jeg skal gjøre mitt beste for å være en god far både for den du venter deg til jul, og for guttene dine. Jeg vil deg ikke noe vondt, Sigrid.» Hun måtte se på ham. Og da hun så at han rødmet som en unggutt, følte hun seg forvirret med ett. (V. Henriksen, 1973b, s. 49).

Kalv fremstilles som rødmende og usikker, mens Sigrid er kald og kontrollert. Denne samtalen blir dermed også et frampek mot hvordan samlivet med Kalv etter hvert utvikler seg. Sigrid får med dette en rolle som den ledende parten, og kan dermed anses som det sterke kjønn. Kalv

blir her en kontrast til den mektige og kunnskapsrike Olve, og gjennom denne sammenligningen vil Kalv aldri kunne få den samme statusen som Olve har hatt hos Sigrid. I tillegg kan vi ane at ved å ta kontrollen i partnerskapet, og overta den styrende rollen som menn er ment å ha, så mister Sigrid respekten for den nye ektemannen. Det kan også knyttes til Henriksens personlige uttalelser om at kvinnen mister det likeverdet som et parforhold kan skape ved å overta mannens egenskaper. Det vil dermed kunne vise Henriksens reaksjon på samtidens feminismekamp gjennom at hun fremstiller hvilke konsekvenser et slikt rollebytte kan føre til for kvinnen, via Sigrids erfaringer.

3.6 Konsekvenser av sorg og svik

Henriksen formidler mot slutten av *Sølvhammeren* at Olve finner tilbake til den kristendommen som han en gang i tiden prøvde å følge, og at han tar avstand fra blotingen som de andre i bygda fremdeles vender seg til (V. Henriksen, 1973c, s. 215). Når han senere skal være overhode på Mærin til et gilde som tidligere har medført blot, så vil han ikke videreføre denne tradisjonen, men det skal ikke spares på noe når det gjelder mat og drikke (V. Henriksen, 1973b, s. 29). Vi får ikke vite direkte hva som er årsaken til at Kong Olav natten etter kommer med sine menn, og beordrer alle til å komme ut og overgi seg, og deretter drepe Olve (V. Henriksen, 1973b, s. 30), men vi får en pekepinn mot et svik litt senere:

Den morgenen de drog, hendte det noe som fikk Sigrid til å skjønne hvem som hadde bragt kongen til Mærin. Det var en mann som Sigrid hadde lagt merke til blant kongsmennene; han holdt seg alltid sammen med et par svære, tungt bevæpnede karer. Nå var han foran Sigrid i rekken som gikk nedover mot fjorden. Da hun og guttene gikk over tunet, fór det med ett en guttunge ut fra skyggen ved låven og kjørte en kniv i underlivet på mannen. Gutten ble straks hugd ned, men mannen ség skrikende sammen på stien. Alle stanset, og det kom en prest som knelte ved siden av ham mens mannen mumlet sine bekjennelser. Sigrid var like ved; hun kunne høre prestens lave stemme. «Nei,» sa han, han ristet på hodet. «Nei, Toralde, du kan ikke bekjenne dette som om det var at du spiste kjøtt på en fastedag. Jeg tror ikke du selv forstår hvor stor synd du har begått» (V. Henriksen, 1973b, s. 37).

Denne seansen er med på å gi oss forståelsen av at det var denne mannen som hadde tilkalt kongen, ved å lyve om at det ble foretatt blot på Mærin med Olve som overhode. Gjennom dette sviket åpner Henriksen for at Sigrid kan fremvise et ønske om å få tatt hevn. Ved at Sigrid senere får et overtak i det ekteskapelige forholdet med Kalv, kan historien videreføres med Sigrid i sentrum for handlingsforløpet. Når Kalv senere er med Kong Olav på en reise på Hedmarken, og de der stopper hos Sigrids yngste sønn Tore, får Sigrid enda større motivasjon for å kunne påvirke Kalv mot kongen (V. Henriksen, 1973b, s. 191–192). Kongen får her mistanke om at Tore har planer om å drepe ham, og selv om Kalv forsøker å be om å få betale

en bot for Tore, så nekter Kong Olav, og kongen sørger for at Tore blir drept. Storebror Grjotgard reagerer på denne nyheten med å brenne og ødelegge kongens eiendommer i Østerdalen, som resulterer i at også han blir tatt av dage av kongens menn. Nå har Sigrid mistet de fleste av sine nærmeste på grunn av Kong Olav. Sorgen og hevnlysten fører henne til å påvirke Kalv til å ta avstand fra den mektige Kong Olav. Snorre Sturlasson peker også mot Sigrid som en aktiv part i arbeidet mot å få tatt hevn for drapet av Olve og senere drapene på sønnene Grjotgard og Tore. Når Håkon Jarl er en av stormennene som er pådriver for å få fjernet Kong Olav fra makten, er Sigrid en støttespiller for å få Kalv med i kampen:

Kalv Arnesøn fór med Haakon Jarl nord til Trondhjem, og jarlen bød ham til seg og bad, at han vilde blive ham haandgangen. Kalv siger, at han først vilde tare ind til Egge til sin gaard og siden give endeligt svar; Kalv gjorde saa. Men da han kom hjem, merkede han snart, at hans hustru Sigrid var meget oprørt og regnede op al den sorg, hun sagde at have faaet av kong Olav; det først, at han lod dræbe hennes husbonde Ålve; «men nu siden mine to sønner,» siger hun, «Og du, Kalv, var tilstede ved deres død, og det skulde jeg mindst vente af dig.» Kalv siger, at det var meget imod hans vilje, at Tore blev taget af dage; «jeg bød penger for ham,» siger han; «men da Grjotgard blev fældet, mistede jeg min bror Arnbjørn.» Hun siger: «Vel er det, at du fik sligt av kongen, thi være kan det, at du vil hævne ham, om du ikke vil hævne mine sorger. Du saa, da Tore din fostersøn blev dræpt, hvor meget kongen agtede dig.» Slige harmfulde taler havde hun stadig fræmme for Kalv. Kalv svarede ofte vredt, men dog blev det omsider saa, at han lot sig lede af hendes taler og lovede at gaa jarlen tilhaande, hvis jarlen vilde øge hans landindtægter. (Storm, 1900, s. 475–476)

Sigrid er her i historiske kilder sett på som en pådrivende part i hendelsene som fører frem til Kong Olavs fall på Stiklestad. Det utnytter Henriksen i sin fremstilling av Sigrid, men Snorres beretning er ikke direkte benyttet. Vi får allikevel se hvordan Sigrid forsøker å påvirke Kalv til å ta avstand fra kongen:

«Er du Kong Olavs mann ennå-», sa hun.

«Nei,» svarte Kalv. «Jeg er ikke noens mann.»

«Enten er du for Kong Olav, eller du er mot ham, kom ikke å fortell meg annet! Og hvordan du kan være for ham etter alt som har hendt, det kan jeg ikke forstå.» Sigrid var oppbragt nå.

«Gjorde det deg kanskje ikke noe å se sønnene mine drept?» spurte hun.

«Du burde vite at det ikke skjedde med min gode vilje,» sa Kalv. «Jeg bød store bøter for Tore. Og da Grjotgard falt, mistet jeg både-» han stanset litt – «både en sønn og en bror.»

«Det var kanskje Arnbjørns fall som gikk verst inn på deg,» sa Sigrid. «Mine sønner høres det ikke ut som du bryr deg om å hevne - (V. Henriksen, 1973b, s. 198).

Her får vi se at Sigrid legger press på Kalv for å få han til å være med å hevne sønnenes og den tidligere ektemannens død. Ved å anklage Kalv for å være mer opptatt av broren Arnbjørns død,

enn hennes følelser og sorg kan vi se et forsøk på å utnytte det overtaket hun synes å ha i parforholdet. Kalv forklarer videre årsaken til sine handlinger, og forsvarer seg med at han ikke ønsker å bryte det viktige slektsbåndet med å måtte gå til krig mot sine egne brødre. Når han i tillegg beskriver at Sigvat Skald har forlatt kongen grunnet drapet på Tore, går Sigrid til angrep på Kalvs nærmeste familie ved å nevne broren Finns fiendtlige innstilling:

«Jeg hadde ikke inntrykk av at Finn ville nølt med å føre våpen mot deg.»

«Finn er bråsinnt og stor i munnen,» sa Kalv. «Men han er ikke derfor mindre bror min. Og om selve ættebåndet brytes, hva er det så igjen å sette lit til?»

«Siden du setter brødrene dine så høyt, har du kanskje i tankene å forlange bot av Trond og meg for Grjotgards drap av Arnbjørn?» sa Sigrid bitende.

Kalv dro pusten tungt (V. Henriksen, 1973b, s. 199).

Her oppnår Henriksen flere ting samtidig. Aller først blir Sigrids manipuleringssevne vist frem via hennes argumentasjon i den opphetede samtalen med ektemannen. Hun er både oppbragt og bitende i sine uttalelser, som farger vår lesning. Vi gis dermed mulighet til å danne oss et bilde av hennes fysiske fremtoning, og toneleie i språkbruken. Samtidig blir det klart av Sigvat, som Sigrid heller ville ha hatt som ektemann faktisk har tatt et standpunkt, og har forlatt kongens side, grunnet drapet på Sigrids sønn. Henriksen understreker her Kalvs manglende handlekraft ved å vise at Sigvats lojalitet til Sigrid er større enn Kalvs. Gjennom dette økes Sigrids tillit til Sigvat, og samtidig forsterkes misnøyen med den svakere ektemannen. Henriksen forbereder her Sigvats videre rolle i romanen, samtidig som hun svekker Kalvs karakter. På en måte kan vi si at Henriksen utnytter tradisjonelt perspektiv på den norrøne kvinnen som en som egger menn til vold og splid, samtidig som hun får vist at Kalv hadde et mulig alternativ til å vise seg som en sterk og handlende person uten at Sigrid var til stede. Ved at han ikke klarer å ta et klart standpunkt fortsetter han å være Sigrid underlegen.

Etter hendelsen fortsetter Sigrid sitt press for å få Kalv til å støtte Håkon jarl, og gå mot kongen, men det er broren Finn som til slutt overbeviser Kalv om det er det rette ved å spille på Kalvs grådighet:

«Du kunne kanskje få større veitsler [skatteinntekter] av jarlen enn du hadde av kongen også,» sa Finn.

«Tror du det?» Kalv ble sittende å tenke.

Til Sigrid sa han senere på kvelden:

«Du kan slutte å mase nå. Jeg skal bli jarlens mann om han gir meg større veitsler enn jeg hadde av kongen.» (V. Henriksen, 1973b, s. 201–202).

Sigrid har her fått viljen sin, og Kalv retter seg etter hennes ønsker, men det skjer ikke grunnet hans lojalitet til henne, men av lojalitet til sin egen slekt og et ønske om å øke sine egne inntekter: «Men Sigrid følte en skuffelse som hun ikke selv kunne forklare, fordi hun hadde da fått det som hun ville. Kalv hadde gitt etter for maset hennes, og hva var hun så misfornøyd over?» (V. Henriksen, 1973b, s. 202). Gjennom å benytte Finn som den utløsende faktoren her går Henriksen tilbake til mønsteret som viser menns dominerende rolle i samfunnet, som igjen kan være en måte å forsterke troverdigheten i fortellingen. Det at det må en mann til for å endelig overbevise Kalv kan svekke Sigrids innflytelse, men samtidig er det en annen måte å vise frem at Kalvs karakter er lett å lede for en sterkere personlighet. Sigrids skuffelse kan knyttes til at det måtte økonomiske motiv til for at Kalv skulle ta et endelig standpunkt heller enn å være en støttende partner for henne. Pengene blir med dette viktigere for Kalv enn det Sigrid er. Sigvat skald har derimot vist sin lojalitet til Sigrid gjennom direkte handling, og gjennom felles glede i kunsten finner disse to karakterene et nytt møtepunkt som skal få store konsekvenser for den videre handlingen.

3.7. Sigrid som kunstner

Som tidligere nevnt var veven et viktig arbeidsredskap i dagliglivet som kvinnene hadde ansvar for å beherske. Veven har i tillegg en stor tilknytning til norrøn mytologi, ved at nornene eller også kalt valkyriene var kvinnelige vesen som spant livstråden til menneskene og dermed fastsatte deres skjebne (Aune, 2009, s. 112). Henriksen (2000, s. 34) har også skrevet at valkyriene vevde livsveven over menns skjebne. Forfatteren benytter veving og kunnskapen rundt dette som et eksempel på Sigrids unike kvaliteter i romanene. Dersom vi endrer perspektivet noe, og velger å se på bruken av vev som kunst, er det mulig å undersøke i hvilken grad Henriksen bruker en kunstnerisk tilnærming for å vise karakteren Sigrids utvikling som menneske. Her er kunst som begrep ment å bety ferdigheter som stiller særegne krav til estetisk følelse og fantasi hos utøveren («Kunst», 2022).

Sigrid har ikke bare rykte på seg for å være eksepsjonelt god til å farge garn (V. Henriksen, 1973a, s. 137), men hun har i tillegg spesielle evner til å lage billedvev. Ved å gi Sigrid en ferdighet innenfor et håndverk som er så sterkt knyttet til norrøn mytologi blir det mulig å gi leseren en annen dimensjon av karakteren.

I starten av trilogien kommer det tydelig frem hvordan Sigrid bruker veven til å få utløp for sine innerste følelser gjennom kunstneriske uttrykk, heller enn bare å veve stoff til klær eller

nødvendige gjenstander: «Sigrid satt mest ved veven sin, hun hadde trøstet seg til den i det siste» (V. Henriksen, 1973c, s. 55). Videre står det:

Og så var det blitt slik til at Sigrid satt ved veven, og under hendene hennes vokste det frem bilder av guder og helter, av vikinger og festlige opptog. Bare i de forvridde dyreformene kunne den sees, den striden som raste i henne selv. Etter hvert ble det mange som gjorde seg ærend bort hver dag for å se hvordan det gikk med veven hennes, og hun fikk meget ros for arbeidet. Men det var Olves ros hun lengtet etter, de andres brydde hun seg lite om, og han kom ikke (V. Henriksen, 1973c, s. 57).

Sigrid har forlatt barndomshjemmet, og den eneste hun har mulighet til å finne støtte hos i den nye tilværelsen, ektemannen Olve, er fraværende. Hun ble forført av en erfaren og moden mann, som nå har glemt sin unge brud. Billedveven er her noe Sigrid kan fordype seg i, gjemme seg bak, og bearbeide følelser med. Dette er noe hun kan benytte som en styrke, noe som ingen andre har evne til på samme måte. Vevingen er noe hun har lært hjemme på Bjarkøy, og ved å utføre det hun har lært av Hild og de andre kvinnene - samtidig som hun får vist sine spesielle kvaliteter innen billedvev, får vi som lesere et innblikk i overgangen fra barn til kvinne. Sigrid utnytter sine evner slik at andre oppdager at det finnes noe mer ved denne unge kvinnen, enn et vakkert utseende og en god slekt. Senere får vi vite litt om prosessen rundt produksjonen av billedveven:

Hun likte dårlig å bli forstyrret, Sigrid, når hun holdt på med billedvev, for hun vevde etter sitt eget hode, og mønsteret kom til henne mens hun arbeidet. Refilen² hun holdt på med nå skulle veves i to deler som senere skulle syes sammen; i åtte bilder skulle den fortelle hvordan Odin i skikkelse av Bølverk lurte skaldskapsmjøden fra Gunlød, jøtten Suttungs datter. Sigrid holdt på med det siste bildet; det viste Gunlød sørgende over Bølverk, som hadde sverget henne troskap, også sveket henne (V. Henriksen, 1973c, s. 181–182).

Vi får her innsikt i at Sigrid trer inn i en egen verden mens hun sitter med veven. En kan kalle det kunstnerisk inspirasjon, der hun fortaper seg helt i et arbeide som ikke er til annen nytte enn som utsmykking. Kanskje kan dette også betraktes som en metapoetisk refleksjon, der Henriksen uttrykker sitt eget forhold til egen litteratur. Henriksen har fått gode kritikker for den første romanen, og det å bli respektert av likemenn kan her overføres til Sigrids møte med Sigvats beundring i de senere utgivelsene.

Kunstneren Sigrid blir gjennom sine bilder kjent med den besøkende skalden Sigvat som fremfører kvadet om Suttung, kun ved å se hennes tolkning i billedform. Etter å ha fått sett alle delene av billedveven lager han et kvad til Sigrids ære, der han kaller hennes bilde et kvad i farger (V. Henriksen, 1973c, s. 184). Gjennom Sigvats ord ser hun sine bilder med nye øyne,

² Refil er en benevnelse på et langt og smalt stykke vev.

og hun føler for første gang at noen forstår hvordan hun tenker ved å bruke ulike farger for å vise ulike stemninger og følelser. Sigrid og Sigvat blir her knyttet sammen gjennom en felles forståelse av at bilder og ord kan tilføre tilværelsen noe spesielt. Ved at Sigvat sidestiller Sigrids vevkunst med sin kvadkunst kan jeg se en subjektivering av Sigrids karakter. Kvinnens arbeide er her like høyt ansett som mannens, og begge karakterene får en gjensidig respekt for hverandres kunst. Hans inntreden i den første romanen skaper dermed et bånd mellom de to karakterene som Henriksen kan utnytte videre i trilogien.

Sigrid benytter veven som et sted å bearbeide følelser. Etter sønnenes død kommer Sigvat på besøk til Egge igjen, og vi får se hvordan de to møtes via kunsten ved et nytt tilfelle:

Sigrid tilbragte det meste av neste dag ved veven sin. Sigvats nærvær på gården gjorde henne rastløs; hun ergret seg over det, og hun ville ikke engang være ved over for seg selv at hun ønsket at han skulle komme og snakke med henne. Da han kom utpå ettermiddagen, var hun alene i hallen. «Aldri har jeg sett vakrere vev!» Sigrid snudde seg og så opp i hans leende øyne da han gjentok ordene fra første gang de møttes (V. Henriksen, 1973b, s. 206).

Ved å gjenta de samme ordene som ved det første møtet, og ha et møtepunkt i de samme omgivelsene blir leseren med Sigrid i gjenoppdagelsen av en gammel venn. Sigrid kan slappe av i Sigvats selskap, og fortsetter å veve mens han er til stede:

Hun tok fatt på vevingen igjen, og han satte seg ned og fortalte fra handelsferden sin til Ruda og tiden etterpå da han hadde vært hos Kong Knut. Og alt i ett skiftet han mellom vanlig fortelling og kvad. Det ble som en refil som ikke var vevd i bilder, men med bildene sydd på; fortellingene ble som veven, og kvadene stod frem som bilder i kunstferdig søm (V. Henriksen, 1973b, s. 206).

Her er det Sigrid som tolker Sigvats fortelling med et kunstnerisk blikk. Hans fortelling kommer til henne som bilder i en vev. Vi blir igjen med inn i en verden der Sigrid viser de samme egenskapene som en mann, som i tillegg er en vel ansett kunstner. De er likeverdige i sin forståelse av det kunstneriske uttrykket den andre deler. Samtidig kan vi ane en modning hos Sigrid fra det første møtet, der hun ble overrasket over oppdagelsen av at det fantes mennesker som forstod hennes måte å tenke på. Hun lager en distinktiv forskjell mellom fortelling og kvad, der fortellingen er sidestilt med et vanlig vevstykke, mens kvadet blir presentert i bilder sydd utenpå den ordinære strukturen - *i kunstferdig søm*. Her er det viktig å påpeke at selve begrepet kunstferdig sannsynligvis er ment å bety en mer opprinnelig definisjon, der kunst er knyttet til ferdigheter, eller evner i noe som er vanskelig å beherske, eller krever stor grad av øvelse («Kunst», 2022). Sigvats kvad blir med dette tillagt en høyere verdi, i og med at det legges en til ny dimensjon som beriker fortellingen. Der Sigrid benytter ulike farger på ulltråden for å skape stemning og endre uttrykket i billedveven, tar Sigvat i bruk kvad for å fremskape bilder

i sin fortelling. Ved å fremstille denne likestilte forståelsen for hverandres arbeid, skaper Henriksen to karakterer som subjektiverer hverandre i Sigrid og Sigvat. Det kan også understreke Henriksens forståelse av likestilling ved at de gjennom å benytte arbeidsmetoder som er knyttet til det kvinnelige og mannlige domenet ser hverandres likeverd.

Det spesielle fellesskapet som kunsten bidrar til i forholdet mellom Sigrid og Sigvat fører til at det utvikles seksuelle følelser som de ikke klarer å undertrykke. De møtes i hemmelighet på et bur, og Sigvat deklamerer alle kvadene som han har laget som omhandler hans kjærlighet til henne:

«Skjønner du nå hvordan jeg har lengtet etter deg?» Han hadde trukket henne inntil seg uten at hun gjorde noe for å forhindre det, og munnen hans var like ved kinnet hennes. «Forstår du at jeg elsker deg?» Sigrid trakk pusten skjelvende. Det var ord som hverken Olve eller Kalv noen gang hadde brukt overfor henne (V. Henriksen, 1973b, s. 208).

Sigrid reagerer på denne kjærlighetserklæringen med å være utro mot Kalv, og utroskapen får konsekvenser for deres forhold. Sigrid blir gravid, og føder etter hvert datteren Sunniva (V. Henriksen, 1973b, s. 216). Skyldfølelse, løgn, anger, og redsel for hva Kalv kan gjøre dersom han får vite sannheten om det barnet han tror er sitt eget preger den videre handlingen. Vi kan her fornemme Henriksens egne verdier om familie komme til syne. Sigrid bryter med ekteskapets rammer, og familien står dermed i fare for å bli oppløst. Ved å gi etter for kjødets lyst handler Sigrid som en mann, og ved å etterligne menns handlinger risikerer Sigrid å miste sin egenverdi som kvinne og rollen som familiens beskytter. Sigrid blir med dette «Den Andre», men kun ved å imitere en manns egenskaper. Den naturgitte kvaliteten som kvinner har som omsorgspersoner svekkes ved å handle som en mann, og hun risikerer å såre eller skade de hun elsker mest, nemlig barna. Ved å bryte det hellige ekteskapet går hun i tillegg inn i en følelssespiral av skyld, dårlig samvittighet, og redsel for konsekvensene dersom sannheten kommer for en dag. Sigrid går dermed inn i en periode med selvpåført smerte som hun ville ha unngått dersom hun handlet som familiens beskytter heller enn å reagere på bakgrunn av sine lyster.

Sigrid knytter i siste roman veven til sitt eget liv, der minner strømmer på som bilder vevd fram i alle de ulike relieffene hun har vevd gjennom årene. «-alle skikkelsene fra hennes oppvekst på Bjarkøy kom i rekke og rad, litt stive som bildene i veven er stive fordi de er bundet av trådenes mønster» (V. Henriksen, 1973a, s. 160). Her bruker Henriksen billedvev på samme måte som vi i dag kunne skrevet at minner dukker opp for oss som i en film. Dette forhindrer leseren fra å bli dratt ut av fiksjonen, og den tidsepoken som handlingen befinner seg.

Billedveven blir videre en metafor for livet selv: «Så visste hun at veven var henne selv, at menneskene fra den gangen også levde videre i henne i minnene, i tanker de hadde gitt henne, ting de hadde lært henne» (V. Henriksen, 1973a, s. 160). En kan her ane en erkjennelse om at Sigrids livsvev er vevd av henne selv, men farget av menneskene hun har møtt på veien. På samme måte som Sigrid har brukt ulike farger på tråden for å fremstille ulike stemninger og følelser i sin billedvev, har alle menneskene hun har møtt farget livet hennes. En kan hevde at Sigrid gjennom trilogien har blitt en valkyrie som har spunnet sin egen livstråd, og vevd sin egen livsvev med garn farget av menneskene som har påvirket henne. I tillegg kan vi benytte veven som en måte å beskrive Henriksens måte å formidle historien. Karakterene blir vevd inn som tråder, og de ulike trådene bringer farge og stemning til fremstillingen, der Sigrid er renningen som trådene blir vevd gjennom. Et produksjonsmiddel som er så tett forbundet med kvinnerollen er her et rammeverk som benyttes gjennom hele trilogien, og som dermed kan sees på som et virkemiddel for å understreke kvinnenens viktige funksjon i samfunnet.

4.1 Avslutning

I trilogien om Sigrid løfter Vera Henriksen frem en sterk kvinneskikkelse i et mannsdominert samfunn som har produsert mange fortellinger om menn. Henriksen utnytter dermed et potensiale som få hadde gjort før henne. Av de få, var Sigrid Undset en anerkjent forfatter som gjennomgående har vært en målestokk for oppfattelsen av kvaliteten på Henriksens litterære produksjon. Det er tegn som peker mot at populariteten som Henriksen oppnådde, og at hennes romaner ble utgitt til massene gjennom bokklubber og magasiner har kommet med et bestemt stempel. Triviallitteratur har tidligere vært synonymt med lavkultur, eller av lavere verdi, og dermed kunne ikke Vera Henriksen tre inn i det samme selskap som våre store forfatterhelter – som blant andre Undset. Hun blir gjennom at hun er en velutdannet kvinne med støttende foreldre en forfatter som ikke sliter nok for berømmelsen. Hun fikk umiddelbar suksess med sin første roman, og ble sikret en betydelig inntekt gjennom utgivelsene som ble lett tilgjengelig for en stor del av befolkningen. Dette er nok en høyst forenklet forklaring på hvorfor hun er nærmest utelatt fra den nyere norske litteraturhistorien, men at det kan være et element i årsaken har jeg grunn til å hevde.

Kvinner i vikingtid har gjerne blitt sparsommelig eller stereotypisk fremstilt. De har vært hjemme på en gård, har enten vært husfrue eller trelle, bundet til hjemlige sysler, og uten større påvirkningskraft i eget liv. De få som har fått en fremtredende rolle i historien har gjennomgående vært dronninger eller koner til menn med stor makt. Kvinner har gjennom slike fremstillinger stort sett vært objekter i menns fortellinger. Henriksen gir oss gjennom karakteren Sigrid et nytt perspektiv på kvinnene fra en fordums tid. Allerede fra ung alder vises det frem en sterk og handlende person, som har mot til å stille krav til omverdenen og maktpersonene omkring henne. Sigrid er også en kvinne fra et høyere lag i samfunnet, men hun er ikke avspist med en statistrolle i eget liv. Hun er klok nok til å skape allianser med mennesker hun kan få nytte av i fremtiden, hun stiller spørsmål til mennene som er overhoder, hun tørster etter kunnskap, og hun er en kunstner.

Samtidig ser vi at Sigrids handlingsrom er begrenset ut fra det samfunnet hun er født inn i. Det er menn som er de reelle overhodene, og kvinnene kan kun handle på en måte som påvirker menn til å ta avgjørelser. Sigrid må derfor rette seg etter de bestemmelsene som mennene rundt henne tar, det være seg giftermål, straffeforfølgelser, eller valg av religion. Hun er som de fleste kvinner et objekt i en manns verden. Likevel kan vi se enkelte eksempel på at Sigrid sett i lyset av teorien om «Den Andre» blir subjektet i romanene, «Den ene», der mennene rundt enten blir likeverdige eller får rollen som «Den andre».

Gjennom Sigrids modningsprosess finner hun støttespillere i mennene rundt seg, men dette i varierende grad. Først i Tore og Olve, senere Kalv og Sigvat. Tore er den klassiske høvdingen som tar alle avgjørelsene for henne. Barndommens og ungdommens Sigrid lyster de ordrene hun får, mens Olve er den mannen som først lar henne oppleve en følelse av likeverd og egenverdi, samtidig som han er en klassisk mannlig rollemodell. Den første ektemannen blir en likeverdig partner gjennom at de finner en felles forståelse av hverandres styrker og svakheter. Olve gir Sigrid kunnskap som hun senere kan benytte for å hevde seg i forholdet med Kalv. Den nye ektemannen får dermed en kone i Sigrid som har et kunnskapsnivå, og erfaringer generelt som plasserer han som en støttespiller for henne, i hennes kamp for rettferdighet, hevn og oppreisning. Kalv blir den underlegne og svake mannen som hun kan styre. Selv Snorre Sturlasson har skrevet ned hvor mye Sigrid jobbet for å få Kalv til å følge hennes vilje, og at hun lykkes med prosjektet. Når ekteskapet med Kalv blir utilfredsstillende, finner hun en alliert i Sigvat. Han er en mann som hun deler mange likheter med både følelsesmessig og kunstnerisk. Sigrid opplever gjennom dette samholdet å finne en person som hun deler en kunstnerisk forståelse med, og som av egen fri vilje støtter henne i hennes kamp mot Kong Olav. Dette fører igjen til at Sigrid oppnår å få et så sterkt tillitsforhold til ham at hun kan hengi seg til ren seksuell nytelse. Gjennom at den kvinnelige karakteren her ikke kun er fremstilt som et objekt for menns kjønnslige gleder, men også kan la seg rive med av seksualkraften, fremtrer Sigrid som en mer moderne kvinne. På den ene siden møter vi en sterk og handlende, modig og viljesterk kvinne som vinner gjennomslag, og på den andre siden møter vi en underdanig, innordnende og tradisjonell kvinne som finner sin plass der mannen bestemmer. Sigrid fremstår dermed som en mer kompleks karakter enn det den tradisjonelle norrøne litteraturen beskriver.

Sigrid går gjennom en modning og en utvikling som vises frem billedlig gjennom vevkunsten, og hennes realisasjon av egne evner er knyttet til de ulike kunstverkene som blir produsert gjennom trilogien. Håndverket som er så sterkt forbundet med kvinnearbeid og produksjon av hverdagsgjenstander er her heller knyttet opp til det følelsesmessige og sjelelige. I tillegg er veven sidestilt med den mer opphøyde kunsten kvad, som gjerne menn i hovedsak er kjent for å utøve. Henriksen gjør gjennom denne sammenligningen et forsøk på å likestille kvinners arbeid med menns, der de ulike egenskapene gis lik verdi. Dette kan også settes i sammenheng med Henriksens uttalelser knyttet til likestillingsprosjektet på 1960-tallet.

Selv om flere romaner fra denne perioden portretterte sterke kvinner, har Henriksen funnet en historisk karakter som vi vet lite om. Ved å bruke Sigrids stemme fra fortiden fortelles en historie som vi ikke har hørt før. En historie som er basert på fiksjon, men også forankret i

historiske og litterære fakta. Vi blir invitert inn i en fortid som den *kan* ha sett ut. I og med at det alltid har vært stilt spørsmål ved sannhetsinnholdet i de eldre sagaene, og hvor mye som er lagt til av forfatterne i disse, kan Henriksens historiske romaner være et forsøk på å gi oss en alternativ sannhet.

De historiske romanene ble utgitt i en brytningstid der det vestlige samfunnet var preget av kvinnekamp og feminisme. Henriksen synes å fremme en form for forskjellsfeminisme heller enn å støtte den likhetsfeminismen som de Beauvoir var en inspirasjon for. Henriksen virker å være personlig preget av det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret som hun vokste opp med. Hun avsluttet studiene for å støtte ektemannen, og ble en hjemmeværende husmor. Hun gav uttrykk for sin frykt mot at likestillingen skulle føre til en oppløsning av familien. Gjennom en artikkel formidler Henriksen at hun anser at likerett burde bli erstattet av likeverd. Dersom kvinner kun kan oppnå like rettigheter ved å etterligne menns handlinger, forsvinner kvinnenens egenverd. På en måte kan en forstå Henriksen dit at hun er tvilende til om kvinnene oppnår reell likestilling, dersom de må endre på sin handlemåte, og bli en kopi av mannen. Hun forsvarer kvinnenens egenverdi, og vil at kvinnene skal fremme de kvalitetene som er spesielle for kvinner, slik at de blir verdsatt på samme måte som kvalitetene menn blir identifiserte med. Det kan jeg se uttrykt i trilogien ved at billedveven blir likestilt med kvadkunsten, som er så tett knyttet til de ulike kjønnsrollene.

Her kommer Henriksens syn på det biologiske kjønnsforskjeller til syne. Henriksen synes å mene at kvinner har større evner til omsorgsoppgaver, mens menn har større evner og bedre muligheter til å hevde seg i yrker utenfor hjemmet. Ved å øke statusen på den jobben kvinner gjør for å bevare familien, mener hun at vi får en likestilling basert på likeverd, heller enn likerett. Henriksen viser med dette engasjement innenfor likestillingsspørsmålet, men viser samtidig at hun står fast i en ide om at kvinner og menn har ulike forutsetninger som er fastlagt i biologisk kjønn. Idet Sigrid og Olves roller sidestilles ved å sammenligne barnefødsel med manndomsprøve finner jeg denne holdningen uttrykt gjennom romanen. Det å opprettholde kjernefamilien med mor, far og barn som en grunnstruktur i samfunnet er hennes ønske. Dette gjenspeiles i trilogien ved at Sigrid gjennomgående er en forsvarer av familien. Hun vil ta hevn etter Olves død for å gjenopprette familiens ære for sønnene, og hun henvender seg til sønnene for å få deres godkjennelse før hun trer inn i et nytt giftermål. Samtidig handler hun som en mann der hun bryter ekteskapet og er utro, som får konsekvenser der hun føder en annen manns barn. Dette kan sees på som et forsøk på å vise at kvinner risikerer å miste stabiliteten som en familie gir, dersom de går vekk fra det opprinnelige og kvinnelige. Det er flere eksempler på

Sigrids handlinger gjennom romanene der hun handler på tross av egne ønsker til familiens beste, men ikke alle kan få plass i denne teksten. De få som er tatt frem her viser allikevel at Henriksens syn på kvinnerollen virker å tre frem for oss i Sigrids handlinger.

Ved å benytte en nyhistorisk inngang til lesningen av trilogien kan jeg finne at Henriksens samtid har påvirket utformingen av kvinnekarakteren Sigrid. Kvinnens plass er i hjemmet, men hun er like viktig som mannen, og bør ha den samme statusen i samfunnet. Men, vi får også et inntrykk av at Sigrid skal vise frem hva som er faren ved å utvikle likestillingsprosjektet for langt. De gangene Sigrid handler som en mann resulterer det i negative konsekvenser for henne selv, og for familien generelt. Gjennom Henriksens fremstilling visualiseres denne brytningstiden ved å plassere Sigrid i tidsepoken der samfunnet endrer trosretning fra hedenskap til kristendom og i en sjanger som kombinerer fiksjon og virkelighet. I tillegg gir Sigrid en personlighet som kombinerer mannlige og kvinnelige egenskaper knyttet til en forestilling om et biologisk kjønn. Selv om Henriksen ikke kan hevdes å være en feminist gir hun oss en alternativ fortelling om kvinner i vikingtid gjennom Sigrid, og ved at disse romanene ble utgitt så tidlig som på 1960-tallet ser jeg en Sigrid som en tydelig stemme i den feministiske debatten som på dette tidspunktet var i startgroppen. Vera Henriksen er med dette en forfatter som fortjener å få en større oppmerksomhet i litteraturhistorien fordi hun fremstiller en kompleks kvinneskikkelse gjennom Sigrid på en god, solid og sannferdig måte.

5. Litteratur:

Andersen, P. T. (2012). *Norsk litteraturhistorie* (2. utgave). Universitetsforlaget.

Asdal, K. (Red.). (2008). *Tekst og historie: Å lese tekster historisk*. Univ.-Forl.

Aune, J. (2009). *Norrøn mytologi*.

Beyer, H. (1996). *Norsk litteraturhistorie*. Tano Aschehoug.

Claudi, M. B. (2013). *Litteraturteori*. Fagbokforl.

Coleman, N., & Løkka, N. (Red.). (2014). *Kvinner i vikingtid*. Spartacus Forlag/Scandinavian Academic Press.

Dahl Bratrein, H. (2015). *Vikingtid—Da og nå!* Tromsø museum - Universitetsmuseumet.
<https://www.nb.no/items/ef73fe6b73ed8970da757d9270ddff1f?page=13&searchText=Menn%20i%20vikingtid>

Dahl, W. (1989). *Norges Litteratur*. Aschehoug.

de Beauvoir, S. (2005). *Det annet kjønn*. Bokklubben.
<https://www.nb.no/items/59a3bbeb6acfa997929b5ee71880a3b8?page=0&searchText=%22Simone%20de%20Beauvoir%22>

Felski, R. (2008). *Uses of Literature*. Blackwell Publishing Ltd.

Findal, W. (2004). *Mindretallets mangfold*. Abstrakt forlag.
<https://www.nb.no/items/45309bd88df8e07deefc6da500d3486d?page=67&searchText=%22Kvinnelige%20arkitekter%22>

Henriksen, O. (1988). *Vera Henriksen: En forfatterprofil*. [S.l.] V.Henriksen.
https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2014062709560

Henriksen, V. (1961). Kvinne, Quo Vadis? *Samtiden: tidsskrift for politikk, litteratur og samfunnsspørsmål*, 70, 573–580.
<https://www.nb.no/items/83ad77be375df2e7f152672180231cc0?page=587&searchText=%22Vera%20Henriksen%22>

Henriksen, V. (1973a). *Helgenkongen*. Den norske bokklubben.

Henriksen, V. (1973b). *Jærtegn*. Den norske bokklubben.

Henriksen, V. (1973c). *Sølvhammeren*. Den norske bokklubben.

Henriksen, V. (2000). *Sagaens kvinner. Om stolthet og trelldom, kjærlighet og hevn*. De norske bokklubbene A/S.

Kristiansen, A. (1963, desember 14). Sagakvinnen i Krokusveien. *Aktuell*, 18(52).
<https://www.nb.no/items/6e25ecd2b4738426b8895b62ae6d8f86?page=9&searchText=%22Vera%20Henriksen%22>

Kunst. (2022). I T. Guttu & Et al (Red.), *Det norske akademis ordbok*. Det norske akademi for språk og litteratur. <https://naob.no/ordbok/kunst>

- Lothe, J., Refsum, C., & Solberg, U. (2015). *Litteraturvitenskapelig leksikon* (2. utg.). Kunnskapsforlaget.
- Løkka, N. (2014). Vikingtidskvinnen i ettertidens lys. I N. Coleman (Red.), *Kvinner i vikingtid*. Spartacus Forlag/Scandinavian Academic Press.
- Moseng, O. G., Opsahl, E., Pettersen, E. i., & Sandmo, E. (2007). *Norsk historie. 1: 750 - 1537* (2. utg.). Universitetsforl.
- Mundal, E. (1980). *Norskraft: Tidsskrift for nordisk litteratur*. 27, 1–16.
<http://hdl.handle.net/10852/37774>
- Naper, C. (2007). *Kvinner, lesning og fascinasjon*. Pax Forlag.
- Nestor, G. (2005, januar 17). Feminisme for ferskinger. *Klassekampen*.
<https://arkiv.klassekampen.no/450/article/item/null/feminisme-for-ferskinger>
- N.J.R. (1964, mars 18). I søkeren: Vera Henriksen. *Magasinet for alle*, 12.
<https://www.nb.no/items/27e4f125511a75a1c33e19edc10a126e?page=1&searchText=S%C3%B8lvhammeren>
- Roedder. (1961, desember 14). Dagens tekst: Sølvhammeren. *Nordisk tidende*.
<https://www.nb.no/items/d9c61362d7377896910e74addb89a2e5?page=3&searchText=S%C3%B8lvhammeren>
- Rottem, Ø. (1996). *Norges litteraturhistorie*. Cappelen.
- Rønning, A. B. (1990). I dialog med fortiden. Den nye historiske romanen. I *Norsk kvinnelitteraturhistorie* (s. 68–77). Pax Forlag.
<https://www.nb.no/items/786f43deb84a7df87810d82326495958?page=0&searchText=Norsk%20kvinnelitteraturhistorie>
- Rønning, A. B. (1995). *Historiens diskurser. Historiske romaner mellom fiksjon og historieskriving*. [Universitetet i Oslo]. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008022200032 | side = }}
- Skei, H. H. (2019). Triviallitteratur. I *Store norske leksikon*. Store norske leksikon.
<https://snl.no/triviallitteratur>
- Skeie, T. (2018). *Hvitekrist. Om Olav Haraldsson og hans tid*. Gyldendal.
- Skjølås, R. (2021). Glimt fra Bokklubbens historie. *Bokklubben*.
<https://www.bokklubben.no/side.do?dokId=685510>
- Skrede, R. (1962, september 11). Vera Henriksen har ikke tapt seg. *Dagbladet*.
<https://www.nb.no/items/e0d34da9af34cb670db1f01840f1f704?page=0&searchText=S%C3%B8lvhammeren>
- Skrede, R. (1963, september 24). Kampen mellom kors og hammer. *Dagbladet*.
<https://www.nb.no/items/f1ea3018480f51250b89127cc4659c28?page=3&searchText=Helgenkongen>
- Stigen Drangsholt, J. (2021). Vera Henriksen. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/Vera_Henriksen

Storm, G. (1900). *Snorre Sturlason Kongesagaer*. J M Stenersen & co's Forlag.

Torgersen, E. (1972, desember 22). Et møte med Vera Henriksen. *Tønsberg Blad*.

<https://www.nb.no/items/cc61f61dd4aef57c17d99c30353bedbb?page=0&searchText=%22Kvinne,%20Quo%20Vadis%3F%22>

Tveterås, E. (2018). Vera henriksen. I *Norsk biografisk leksikon*. https://nbl.snl.no/Vera_Henriksen

6. Sammendrag

Denne oppgaven analyserer Vera Henriksens måte å fremstille den kvinnelige karakteren Sigrid i den historiske romantrilogien som inneholder verkene *Sølvhammeren* (1961), *Jærtegn* (1962) og *Helgenkongen* (1962). Ved å benytte en nyhistorisk inngang til analysen, og knytte den til feministisk litteraturteori har jeg funnet at Vera Henriksens syn på likestilling og likeverd trer frem for oss gjennom Sigrid Toresdatter handlinger. Samtidens feministiske prosjekt kommer dermed til syne, men presentert for leseren gjennom en fortelling satt i en norrøn tidsalder.

7. Masterarbeidets relevans for lektoryrket

Gjennom arbeidet med denne masteroppgaven har jeg gjort meg enkelte erfaringer som kan være nyttig i undervisningssammenheng. For det første har jeg innsett hvor stor innvirkning skjønnlitteratur kan ha i et ungt sinn, da min undersøkelse har dreid seg om verk som jeg startet å lese i ung alder, og som har festet seg som en litterær opplevelse jeg har tatt med meg gjennom livet. Det gir meg en ekstra motivasjon for å benytte skjønnlitteratur som sjanger inn i norskopplæringen ute i skolehverdagen.

For det andre har jeg fått bedre innsikt i at det fins svakheter i pensumlitteraturen knyttet til kvinnes rolle i et historisk perspektiv, og særlig knyttet til det norrøne samfunnet. Vikingetidens kvinner er gjerne sparsommelig omtalt, og spesielt kvinnes ansvarsområder er unnlatt fra beskrivelsene fra det norrøne samfunnet (Coleman & Løkka, 2014, s. 20). Her har jeg nå fått et bredere kunnskapsnivå som jeg kan ta med meg inn i undervisningen, slik at også kvinnes posisjon kan bli omtalt på en grundigere måte.

For det tredje har samarbeidet med andre lektorstudenter som skal levere masteroppgave ført til at jeg har fått et bedre innblikk i mitt eget prosjekt. Ved at vi har lest hverandres oppgaver, og gitt respons til hverandre har læringsutbyttet blitt større. Det har i tillegg vist meg i praksis hvor nyttig det er at elever får muligheten til å diskutere hverandres oppgaver, slik at de kan utvikle sine tekster i samarbeid med andre. Et slikt samarbeid mellom studenter kan overføres til undervisningssituasjoner ved at elevene gjennom samarbeid og evaluering får større innsikt i eget arbeid.

Til slutt har erfaringen med egen veileder understreket viktigheten av å gi konstruktive tilbakemeldinger til mine fremtidige elever. Jeg har et håp om at dette prosjektet har ført til at jeg står bedre rustet til å komme med konstruktiv kritikk og tilbakemeldinger som gjør elevene i stand til å utvikle sitt skriftlige arbeid i positiv retning.

